

4 ONDERZOEK
Burgerhulp bij grootschalige hulpverlening
Herkenbaarheid en interactie burgers belangrijk

6 BESTUURLIJK
Zelfredzaamheid, veiligheid en de Doe-democratie
Paul Gelton over herijking inzet overheidsdiensten

7 PRAKTIJK
Geen nood bij brand!
De vrijblijvendheid voorbij

Ton Strien, burgemeester van de gemeente Olst-Wijhe

‘Zelfredzaamheid structureel op de agenda!’

Door de redactie

Veiligheidsregio IJsselland mag gerust een voorbeeldregio worden genoemd als het gaat om zelfredzaamheid onder inwoners. In deze regio staat zelfredzaamheid structureel op de agenda. Ton Strien, burgemeester van de gemeente Olst-Wijhe en tevens Portefuillehouder van Veiligheidsregio IJsselland, gebruikt liever de term Community Safety: een maatschappij waarin mensen elkaar helpen in de buurt, bij een vereniging of een organisatie.

Het interview met Ton Strien vindt plaats in het Holstohuis, een kulturhus in Olst waar verschillende organisaties en verenigingen onder één dak zijn samengebracht, waaronder ook het gemeentelijk Klantcontactcentrum. Na een korte fotosessie gaat het gesprek van start.

Wat is zelfredzaamheid voor u?

“Mensen die invloed willen hebben op hun eigen woon- en werkomgeving en initiatieven ondernemen die bijdragen aan hun eigen veiligheid en die van hun buurt en/of organisatie. In onze gemeente zijn dat de mensen die hulp bieden bij de ontruiming van zorginstellingen, voorlichtingslessen geven op basisscholen en kampeerterrainen (Bertje Blus) en putten op hun eigen erf boren om sneller bij bluswater te komen. We hebben daarnaast een eigen brandwacht brandveiligheid die bewoners adviseert over vormen van brandbeveiliging. Let wel, voordat de overheid dit soort taken ging overnemen, waren burgers ook al bezig met de eigen veiligheid en die van hun buurt. Meer investeren in protocollen en plannen betekent nog

meer papier en leidt alleen maar tot de Wet van de afnemende meeropbrengst. De overheid kan gewoonweg niet alle ambities waarmaken. Maak bij incidenten daarom ook gebruik van de expertise van burgers! Dit verlangt een andere houding van de overheid en de hulpverlener.

Hoe ziet een overheid eruit die samenwerkt met burgers?

Als een avontuur waarvan we nu nog niet weten hoe en waar dit eindigt. Burgers maken steeds vaker met elkaar afspraken over veiligheid. Community Safety is namelijk iets van de gemeenschap: straat, gezin, vereniging en bedrijf. Een bijdrage van burgers om andere burgers te helpen moet een vanzelfsprekendheid worden. De overheid hoeft dit niet allemaal te verzinnen, maar moet hierover met burgers wel goede afspraken maken. Verkeersveiligheid en EHBO (Rode Kruis) zijn voorbeelden waar burgers elkaar al in weten te vinden. Het nieuwe samenwerken vereist een cultuuromslag. Begin daarom klein en laat mensen ervaren hoe belang-

Burgemeester Ton Strien: “Zelfredzaamheid stimuleren vanuit de goede intenties, niet vanuit bezuinigingen.”

rijk het is om met elkaar aan de gang te gaan.

Visie regio IJsselland over Community Safety

Wij moeten burgers in staat stellen bij te dragen aan veiligheid en weten

waar voor hen kansen liggen. Het programma Community Safety (CS) vormt bij de Veiligheidsregio IJsselland een integraal en permanent onderdeel van het reguliere werk en zit verweven in de planning-control cyclus. Dit betekent dat CS wordt

meegenomen in de voorjaarsnota, de begroting, de bestuursrapportages en de jaarrekening en in de hele veiligheidsketen van opleiding, oefenen, inzet, nazorg en evaluatie. CS heeft sinds de ingestorte festivaltent in Steenwijkerwold een volwaardige plek gekregen in de evaluaties vanaf GRIP 1. We investeren geld in CS en bieden hulpverleners de kans met ideeën te komen. Eerlijkheid en transparantie staan voorop: bijvoorbeeld over de risico's van het hoge water voor de mensen in de binnenstad van Zwolle en de gasinstallaties in Ommen. Mensen begrijpen dat deze samenleving risico's met zich meebrengt. Wanneer ze een bijdrage leveren aan het verminderen ervan willen ze ook op constructieve wijze meedenken en hierover afspraken maken.

Wat is de rol van de bestuurder in dit samenwerkingsverhaal?

Als bestuurder blijf je altijd verantwoordelijk voor de veiligheid. Als verbinder staat de overheid open voor de inbreng van burgers en moet je redeneren vanuit de mens en niet vanuit de bureaucratie. We realiseren ons binnen het bestuur, de hulpdiensten en de samenleving dat er zelfs in de goede samenwerking van

Zelfredzaamheid leeft. De vele bijdragen voor deze krant zijn het bewijs. Vanuit diverse gezichtspunten zijn mensen met het thema aan de slag gegaan. Paul Gelton, directeur weerbaarheidsverhoging bij NCTV en burgemeester van Olst-Wijhe, Ton Strien benadrukken het belang op nationaal en bestuurlijk niveau van zelfredzaamheid van burgers en een goede samenwerking tussen overheid en burgers op dit gebied. Op uitvoerend niveau floreren verschillende initiatieven die de zelfredzaamheid van burgers benutten en versterken. Communicatiecampagnes, de inzet van sociale media en een dorpsbrandwacht, onderwijsprogramma's, ouderenvoorlichting met Broodje Alarm en extra handen van omwonenden bij ontruiming door Severinus zijn voorbeelden van zelfredzaamheid die in de veiligheidsregio's spelen.

Zelfredzaamheid mag zich ook in de toenemende aandacht van wetenschappers verheugen. Op 21 november 2013 sprak prof. dr. José Kerstholt haar oratie 'De beslissende burger' uit ter gelegenheid van haar benoeming tot bijzonder hoogleraar Psychologische beslistkunde met bijzondere aandacht voor zelfredzaamheid aan de Universiteit Twente. Kernvraag was: 'Hoe zorg je ervoor dat méér burgers het heft in eigen handen nemen?' Wat zijn de basisprocessen die aan keuzegedrag en zelfredzaamheid ten grondslag liggen en wat drijft nou eigen-

lijk die individuele burger? Dit sluit goed aan bij de behoefte aan evidence based interventies die steeds meer in het veld wordt geformuleerd. De veiligheidsregio IJsselland heeft om die reden de handen ineen geslagen met Hogeschool Windesheim om de effectiviteit van de verschillende maatregelen die bedacht zijn te onderzoeken. Een lovenswaardig initiatief, dat in andere regio's navolging verdient.

Er is ook behoefte aan uitwisseling van informatie en praktijkervaringen. De veiligheidsregio Kennemerland heeft eind oktober 2013 een internationale conferentie ter afronding van het Miracle project georganiseerd om informatie te delen met de rest van het land. En de vijf oostelijke regio's hebben het 'Netwerk Zelfredzaamheid Oost 5' opgericht. Een activiteit die ondersteund wordt door het Expertisecentrum zelfredzaamheid. De veiligheidsregio Drenthe is hierbij inmiddels aangehaakt.

Conclusie: Zelfredzaamheid staat volop in de belangstelling. Op 3 april vindt het tweede congres Zelfredzaamheid plaats in Zwolle. We delen daar met elkaar de meest recente inzichten. Andere ideeën of initiatieven zijn eveneens welkom.

Maya Hoogveld, Jocko Rensen, Nancy Oberijé

OPINIE

Twitter: @mennovanduin
Menno.vanduin@ifv.nl

Redzaamheid en de toekomst: van Prenatal naar Premortal

Niemand kon aan het begin van deze eeuw bevroeden dat redzaamheid (ik vind zelfredzaamheid te veel op de persoon gericht, het gaat namelijk ook om het ondersteunen van naasten en anderen) zo'n vlucht zou nemen. De rol van de overheid werd alleen maar groter en groter. Rampen, maar vooral bedreigingen als 11/9, droegen daartoe bij. Na enkel bankschandalen in de VS en ongetwijfeld ook door vele andere factoren, stortte in korte tijd de economie volledig in. Plotseling groeiden de bomen niet meer tot in de hemel en werden allerlei vanzelfsprekendheden (sociaal vangnet, een vaste baan, hypotheekaf trek een degelijk pensioen) in enkele jaren tijd fluïde. Deze forse financieel-economische crisis ging en gaat gepaard met vele individuele drama's. Tegelijkertijd weten wij dat iedere crisis kansen biedt en bijdraagt aan het zuiveren van oneigenlijke en onwenselijke tendensen.

De vanzelfsprekendheid dat de overheid (onze) problemen – gevraagd en in het verleden ook vaak ongevraagd – oplost, is aan het verdwijnen. Er zal veel strakker gekeken moeten gaan worden wat wel en wat niet tot de publieke taak behoort. Hopelijk – maar dat is een persoonlijke hartenkreet – leidt dat tot het weer publiek maken van min of meer publieke diensten (o.a. water, licht, vervoer en zorg) en het uitbannen van de hoge salarissen voor al diegenen die in deze 'publieke' diensten leidinggeven en (zelf) verrijkend hebben geprofiteerd van de privatiseringsgolf van de jaren negentig. Belangrijker in dit kader is, dat de redzaamheid in de samenleving weer meer vanzelfsprekend is geworden. Als de warme deken van de overheid er niet meer per definitie is, zien wij dat onderlinge ondersteuning en bijstand belangrijker worden en deze ook allerwegen van de grond komen. Overal ontstaan initiatieven om zieke buurtbewoners te ondersteunen, en gezamenlijk de buurt schoon, heel en veilig te houden. Creativiteit bloeit.

Het werd een verworven recht dat mensen na jarenlang hard werken van overheidswege een scootmobiel kregen en in huizen via bureaucratische (en dus extreem kostbare) regels allerlei aanpassingen werden aangebracht voor degenen die uitgeden in de douche. In korte tijd zijn deze kosten draconisch gestegen. Het zal daarom niet zo lang meer duren of naast (of misschien wel in plaats van) de Prenatal, waar aanstaande ouders hun kinderkamer kopen, er ook Premortal winkels zullen worden geopend, waar ruime sorteringen van onder andere incontinentieluiers, scootmobielen, aangepaste telefoons, beugels en handgrepen te kust en te keur voorhanden zijn. Vrijwel eenieder zal weer moeten gaan betalen voor al deze voorzieningen. Ook overlevings- en zelfredzaamheidspakketten gaan dan als warme broodjes over de toonbank en op het prikbord treffen wij weer tientallen briefjes aan met vraag en aanbod van uiteenlopende soorten van dienstverlening. Ongetwijfeld zullen wij soms onze wenkbrauwen fronsen en afvragen 'moet dat nu zo?' Tegelijkertijd zien wij dat wij weer meer in staat zijn zelf te financieren en onze en ook elkaanders boontjes te doppen.

PRAKTIJK / BURGERINITIATIEF

Zorginstelling organiseert burgerhulp bij calamiteiten

Burgerhulp werd de afgelopen jaren in Nederland een begrip. Bij een calamiteit bieden burgers op straat spontaan hun hulp aan. Burgerhulp is in de eerste minuten bij een incident of ongeval vaak cruciaal. Zorgorganisatie Severinus in Veldhoven vond het daarom hoog tijd om georganiseerde buurt hulp toe te voegen aan de succesvolle samenwerking met het Buurtpreventieteam in de wijk De Berkt. Het is het eerste initiatief in Nederland dat wordt ondersteund door de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) en het IFV.

Samenwerking

Severinus is een zorginstelling voor mensen met een verstandelijke beperking in Veldhoven. De woonhuizen van de cliënten staan midden in de wijk. Doordat de cliënten van Severinus veelal niet beschikken over (voldoende) zelfredzaamheid, nam Severinus het initiatief om georganiseerde Buurthulp op te richten. Ze zocht hiervoor de samenwerking met de gemeente Veldhoven, de brand-

weer en het Buurtpreventieteam de Berkt. Het doel? Elkaar helpen bij (ernstige) calamiteiten in de buurt.

Win-winsituaties

Severinus beschikt over een goed georganiseerde en getrainde bedrijfshulpverleningsorganisatie die om nog beter voorbereid te zijn, samenwerkt met diverse partijen. Dat creëert win-winsituaties. De nachtzorg van Severinus fietst 's nachts door de wijk en bij calamiteiten bij buurtbewoners slaan zij direct alarm. Wijkbewoners kunnen daarnaast gebruikmaken van AED-apparatuur en andere faciliteiten van Severinus. Andersom staan buurtbewoners klaar om te helpen bij calamiteiten binnen Severinus.

Branchewinnaar

In woonwijk de Berkt hebben 80 wijkbewoners zich aangemeld voor Buurthulp om bij te springen bij eventuele calamiteiten. De betrokken wijkbewoners zijn

erg enthousiast over dit initiatief. Buurthulp wordt gezien als een belangrijke stap voorwaarts op het gebied van persoonlijke veiligheid.

Op 6 november werd het Buurthulpidee van Severinus vanwege de kennisdeling en het inspelen op bestaande betrokkenheid uitgeroepen tot branchewinnaar van "Goede BHV praktijken" in de categorie Zorg.

Meer informatie: severinus.nl

PRAKTIJK / PROJECT EERSTE HULP

Project Eerste Hulp

Zelfredzaamheid is een actueel thema, ook in veiligheidsregio IJsselland. Binnen het programma Community Safety ziet het GHOR-bureau kansen om in de praktijk met dit onderwerp aan de slag te gaan.

In Nederland vinden per jaar ongeveer 1,2 miljoen huis-, tuin- en keukenongevallen plaats. Daarbij overlijden naar schatting zo'n 2.400 mensen. Kijkend naar deze cijfers is het verbazingwekkend dat slechts twee procent van alle Nederlanders een EHBO-diploma heeft. Zeker in vergelijking met andere Europese landen is dit percentage erg laag. Dit doet vermoeden dat de meeste burgers niet goed weten wat zij voor,

tijdens of na een noodsituatie kunnen doen op het gebied van eerste hulp. Het GHOR-bureau is daarom gestart met het project 'Eerste Hulp' om deze kennis en vaardigheden te verhogen.

Regierol

Het idee voor het project stelde het GHOR-bureau wel voor een uitdaging. Als netwerkorganisatie wil je immers niet op de stoel van anderen gaan zitten. Bovendien is de grootste winst binnen dit project juist op lokaal niveau te behalen. Daarom is besloten om een regierol te pakken en bestaande, lokale organisaties expertise en tijd aan te bieden. In de praktijk betekent dit het ontwikkelen van communicatiemiddelen, het leggen van

relaties en het inhoudelijk meedenken over activiteiten. Vervolgens is het aan lokale organisaties om op basis hiervan concreet aan de slag te gaan.

Laagdrempelig en toegankelijk

Tijdens een startbijeenkomst is samen met verenigingen en afdelingen van het Nederlands Rode Kruis en EHBO nagedacht over manieren om het thema eerste hulp zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk onder de aandacht te brengen. Vervolgens is met alle 45 verenigingen en afdelingen binnen IJsselland contact gezocht om het project en de ondersteuning die het GHOR-bureau hierin biedt toe te lichten. Dit heeft inmiddels geleid tot diverse workshops, die in nauwe samenwerking met de brandweer op verschillende plekken in de regio worden gegeven.

Weet wat je moet doen, voor jezelf én een ander

Het GHOR-bureau blijft zich de komende tijd inspannen om inwoners van de regio op geneeskundig gebied meer zelfredzaam te maken. Zo zoeken we onder andere naar mogelijkheden voor samenwerking met ketenpartners, zoals de GGD. Hierbij is er veel aandacht voor preventie: wat kun je doen om een incident te voorkomen. Ook denken we samen met het landelijke Rode Kruis na over mogelijkheden om in de toekomst op een laagdrempelige manier themagerichte workshops en voorlichtingen te geven. Bijvoorbeeld specifiek gericht op jonge ouders. Gedachte hierachter is dat zelfredzaamheid pas gestimuleerd kan worden, als informatie en handelingsperspectieven goed aansluiten op iemands behoeften en belevingswereld.

Meer informatie:
Veiligheidsregio-ijsselland.nl

Een ketenpartner van de GHOR die zich eveneens richt op het bevorderen van zelfredzaamheid is de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). Een sprekend voorbeeld hiervan is 'Hartslagnu': een project voor én door burgers, dat moet leiden tot regionale AED-dekking. Een ander voorbeeld van samenwerking tussen burgers en hulpdiensten is de wijze waarop RAV-medewerkers samen met burgers werkt aan het op orde stellen van geografische informatie in het navigatiesysteem van ambulances. Door hen te vragen lokale informatie te verifiëren, wordt de kans dat ambulances na een 112-melding wegens onnodig laat ter plaatse zijn aanzienlijk verkleind.

Colofon

Uitgave van: Infopunt Veiligheid (IFV)
Redactieteam: Jocko Rensen, Nancy Oberijé en Maya Hoogveld
Druk: OBT, Den Haag
Ontwerp en opmaak: Bor Borren Design

In deze krant vindt u redactionele bijdragen van:

- Veiligheidsregio IJsselland (GHOR-bureau)
- Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland
- De veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland-Midden
- Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (afd. GHOR)
- Veiligheidsregio Groningen
- Brandweer Flevoland
- Ministerie van VenJ (NCTV)

2BSafe, Crisislab, Het Rode Kruis, Severinus, SSWG, TNO, VDMMP, Het Rode Kruis

Jan-Willem van Aalst, Leon Bartelds, Menno van Duin, Wouter Jong en Klaas Salverda

Redactieadres IFV:
Postbus 7010
6801 HA Arnhem

Mail de redactie: infopuntveiligheid@ifv.nl

“Wie heeft er nog reservewater in huis als watervoorziening uitvalt?”

De Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) heeft te maken met grote aantallen mensen die tijdelijk in de regio verblijven (Schiphol) of dichtbij gevaarlijke objecten wonen (Tata Steel, Schiphol). De VRK is actief betrokken bij Europees onderzoek over weerbaarheid en zelfredzaamheid van burgers en bedrijven, oftewel resilience. Op 30 en 31 oktober en 1 november was de VRK de gastheer van het Internationale Miracle congres over resilience. Zo'n 300 deelnemers uit Nederland, de EU en de Verenigde Staten discussieerden mee.

Op de eerste dag in Madurodam (Den Haag) lag de nadruk op de hulpdiensten. Duidelijk was dat 'resilience' vooral gaat om zelf-organiserende netwerken van de betrokkenen, die op een geheel nieuwe wijze onderling afstemmen en informatie delen. De hulpdiensten beginnen de kracht daarvan te zien. Als voorbeelden werden genoemd de grote brand in Leeuwarden en de

vermiste broertjes uit Zeist die een groot actief netwerk van burgers op de been bracht.

Interactie

De tweede dag stond in het teken van de vitale partners. De VRK voert zo'n 4x per jaar gesprekken met vitale partners zoals Schiphol en Tata Steel over resilience in brede zin. De hechtere interactie met burgers en bedrijven, het gevolg van de schaalvergroting van de regio's, is voor veel brandweermensen een cultuurverandering. Simon Stenneberg van de VRK gaf een introductie van enkele belangrijke vitale partners, en stelde daarbij dat de first responders in de praktijk vaak niet de hulpverleners zijn, maar juist die vitale partners! Pas daarna komen de hulpverleners, en daarna de burgers.

De sprekers constateerden verder dat er weinig urgentiegevoel is om jezelf goed voor te bereiden op calamiteiten. Wie heeft er nog reservewater in huis voor het geval de watervoorziening uitvalt? Tijdens een crisis worden we

creatief en allerminst hulpeloos, maar vooraf is er geen 'urgency'.

Netwerk

De derde dag stond in het teken van de dynamiek in de samenwerking tussen de burgers, hulpdiensten en vital partners, en dan vooral vanuit het oogpunt van de burger, of misschien beter, de mens. Voor iedereen geldt dat als zij geen belang

zien voor hun participatie, ze niet zullen meebouwen aan een resilience (weerbaarheid) netwerk.

Succesverhalen

De overheid moet tenslotte ook transformeren naar een 'pragmatisch, dienstbare overheid'. Vergeet de formele "indek" communicatie; mandateer professionals om de echt relevante feiten te communi-

ren. Daarnaast benadrukte Filosoof Barry van 't Padje het belang van het vertellen van succesverhalen. Dat inspireert om Resilience nog krachtiger vorm te geven.

Jan-Willem van Aalst, Twitter: @janwillemvaalst, jw@imergis.nl
Het uitgebreide sfeerverslag staat op www.vrk.nl

ONDERZOEK / TNO

Bordspel leidt tot meer zelfredzaamheid

De risicoperceptie van burgers komt meestal niet overeen met objectieve risico's. Mensen weten bijvoorbeeld dat vliegen veiliger is dan autorijden, maar toch weigeren ze een vliegtuig in te stappen. En dat terwijl ze wel elke dag vrolijk met de auto heen en weer naar hun werk gaan. Een belangrijke reden hiervoor is dat risicoperceptie niet alleen beïnvloed wordt door kennis van kansen en de ernst van de gevolgen, maar ook door het gevoel dat een bepaald risico oproept. Het cognitieve en het gevoelsysteem hebben relatief onafhankelijke effecten op de perceptie van risico's en worden daarom beïnvloed ook door verschillende factoren.

Om ook de gevoelsmatige kant van de menselijke informatieverwerking aan te spreken heeft TNO een serious game ontwikkeld: een bordspel dat met 6 tot 8 personen kan worden gespeeld.

In een experiment is TNO nagegaan of dit spel ook daadwerkelijk tot meer zelfredzaamheid leidt. Uit dit

onderzoek bleek dat de mensen die het spel hadden gespeeld zich meer bewust waren van de risico's in hun eigen omgeving. Bovendien voelden de mensen in de controle-conditie (die alleen twee vragenlijsten hadden ingevuld) zichzelf minder goed in staat om met eventuele risico's om te gaan dan de mensen die het spel hadden gespeeld. Deze resultaten geven een goede basis voor de verdere ontwikkeling van het spel en een betere afstemming op specifieke doelgroepen.

Op het bord zijn zes verschillende omgevingen afgebeeld (zie foto). De zes getoonde omgevingen komen overeen met de mogelijke omgevingen in Nederland. In elke omgeving komen de risico's terug zoals die in de werkelijkheid ook voor kunnen komen: b.v. overstrooming bij de watergebieden of een tankstation in de buurt van je eigen huis. Per omgeving zijn er vragen / opdrachten / stellingen / informatie over zes inhoudelijke categorieën. Deze

categorieën zijn gebaseerd op de elementen die een rol spelen bij het zelfredzaam handelen van burgers. Door middel van de vragen, stellingen en dilemma's uit het spel worden de deelnemers zich bewust van hun eigen percepties en delen ze die met de andere deelnemers. Door de discussie leren de deelnemers van anderen en vergroten daarmee hun eigen zelfredzaamheid.

Informatie: Prof. dr. José Kerstholt, jose.kerstholt@tno.nl

VERVOLG VAN DE VOORPAGINA

burgers en hulpdiensten tijdens een incident iets fout kan gaan. Dan is het belangrijk dat je als overheid achter je mensen en de burger blijft staan. Voorkomen dat hulpverleners door allerlei claims en protocollen verantwoordelijk worden gemaakt en hierdoor burgers niet meer toestaan mee te helpen. Of dat juist burgers afwachtend worden en niet snel hulp durven te bieden, terwijl ze zo belangrijk zijn in die eerste minuten zonder hulpdiensten. Hierover moet je het dus met elkaar hebben.

een gemeenschappelijke bijdrage wel te beperken. Dat idee motiveert mij dit werk te doen.

Hoe past de burger Strien zelfredzaamheid toe?

Ik ben niet beter dan de gemiddelde burger. Ik had bijvoorbeeld voorheen ook geen rookmelders. Het is best taai om een vaste gedragsverandering te bewerkstelligen. Hier geldt dan ook: als het juiste moment voorbijkomt, moet je het benutten. Met de politie hebben we bijvoorbeeld de afspraak dat na een inbraak in een wijk daar folders worden rondgebracht en met die bewoners gesprekken worden aangegaan over hun hang- en sluitwerk, zodat het besef dat een inbraak ook jou kan gebeuren niet gelijk wegebt.

Wat zijn de essentiële voorwaarden om zelfredzaamheid kracht te geven?

Zelfredzaamheid is een belangrijk thema binnen de Veiligheidsregio, maar kan alleen slagen als in de hele veiligheidsketen van opleiden, trainen en oefenen actief burgerschap wordt meegenomen. Verder zijn bezielde leidinggevend en medewerkers nodig die het zelfredzaamheidsverhaal continu uitdragen. Ontwikkeling in de theorievorming is ook een voorwaarde. Onze samenwerking met Hogeschool Windesheim leidt ertoe dat ideeën nu ook wetenschappelijk worden gemonitord.

Zelfredzaamheid stimuleren vanuit de goede intenties, niet vanuit bezuinigingen. Dit moet een gemeenschappelijk besef worden. Actieve burgers willen nu eenmaal graag zelf dingen doen, investeer dan ook hierin!"

Welke kansen ziet u op het gebied van zelfredzaamheid?

(Verbanden van) burgers kunnen door een goede voorbereiding en preventie ervoor zorgen dat iets niet gebeurt. Belangenorganisaties kunnen bij ons terecht voor informatie of een gesprek en wij staan hun terzijde waar gewenst. Hierdoor ontwikkel je een soort van platform waarin de overheid vraagt: Waarin kunnen wij bijdragen en wat kunnen jullie zelf doen? Door burgers in te schakelen versterk je hun zelfbewustzijn voor eigen verantwoordelijkheid en veiligheid binnen organisaties. Als overheid moet je ook bereid zijn om je door burgers te laten verrassen. Geef de samenleving de kans dingen op hun eigen manier te regelen, ook al passen ze misschien niet altijd binnen ons frame van vastgelegde protocollen of wetgeving. We moeten beseffen dat een leven zonder risico's niet bestaat. Ik refereer hierbij graag aan het boek De fatale Staat van schrijver Paul Frissen. Hij spoort de samenleving en de politiek aan zich te verzoenen met tragiek. Niet alle risico's zijn te voorkomen, maar door

Eigen poster maken?

Deze poster is ontwikkeld door de Veiligheidsregio IJsselland. Op de site www.veiligheidsregio-ijsselland.nl vindt u een toolkit die gemaakt is door het programma Community Safety/Zelfredzaamheid. Hiermee kunt u aan de hand van verschillende losse afbeeldingen zelf een poster maken met daarop uw eigen logo.

De cartoons op deze poster zijn beschikbaar gesteld door Veiligheidsregio IJsselland. Meer informatie over zelfredzaamheid op www.infopuntzelfredzaamheid.nl

Auteur Maya Hoogveld – maya.hoogveld@ifv.nl
Lees meer over de zelfredzaamheidsinitiatieven en de Inspiratiedag zelfredzaamheid in de rubriek zelfredzaamheid op www.veiligheidsregio-ijsselland.nl

Herkenbaarheid en interactie belangrijk voor helpende burger

Onderzoek over burgerhulp bij grootschalige, geneeskundige hulpverlening

Burgers die meehelpen bij incidenten met grootschalige geneeskundige hulpverlening vinden herkenbaar zijn als onderdeel van een hulporganisatie belangrijk. Een eenvoudig hesje kan de interactie tussen burger en hulpverlening al verbeteren. Dit is één van de uitkomsten van het onderzoek dat het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) in opdracht van het Nederlandse Rode Kruis (NRK) heeft gedaan naar burgerhulp bij grootschalige, geneeskundige hulpverlening.

De opdracht past binnen de nieuwe visie op grootschalige geneeskundige bijstand, als opvolger van de huidige Geneeskundige Combinatie, in 2015. Ketenpartners stelden begin 2013 onder leiding van GHOR Nederland een adviesrapport op met als kernadvies dat bij een grootschalig incident primair de aandacht van de reguliere zorg moet uitgaan naar T1- en T2-slachtoffers. Voor T3-slachtoffers wordt een nevenketen ingericht. Die wordt bemenst door hoofdzakelijk vrijwillige hulpverleners in georganiseerd verband met speciale aandacht voor secundaire triage door zorgprofessionals.

Samenwerkingsmodel

Het Nederlandse Rode Kruis werkt op verzoek van GHOR Nederland aan een model dat de meest effectieve samenwerking moet beschrijven tussen burgers en hulpverleners bij ongevallen waar veel slachtoffers vallen met medische zorg. Het IFV bracht hierop als uitgangspunt voor het model in beeld welke hulpverleningsactiviteiten burgers zoal uitvoeren en hoe de interactie met hulpverleners is verlopen bij diverse ongevallen in Nederland met een groot aantal slachtoffers. Het onderzoek beschrijft de bevindingen van helpende burgers tijdens: de Vuurwerkramp in Enschede (2000), de Nieuwjaarsbrand in Volendam (2001), de hittegolf tijdens de Vierdaagse in Nijmegen (2006), de aanslag met Koninginnedag in Apeldoorn (2009), de vliegtuigcrash Haarlem-

mermeer (2009), het schietincident in Alphen aan den Rijn (2011) en de treinbotsing in Amsterdam (2012).

Burgerhulp benutten

En wat blijkt? De helpende burgers in de genoemde situaties voeren veel verschillende activiteiten uit die raken aan geneeskundige processen. Zij hebben vaak een medische achtergrond of minstens een EHBO-diploma en waren meestal onmiddellijk ter plaatse; als betrokkene bij het incident of als omstander. De geboden hulp deden ze veelal op eigen initiatief. Waar burgers door hulpverleners werden gevraagd te helpen of geïnstrueerd iets te doen was meestal sprake van een positieve interactie. Interactie ontstond tijdens de onderzochte situaties ook doordat burgers materiaal beschikbaar stelden aan hulpverleners of andersom. In de gevallen waar geen interactie tussen burgers en hulpverleners is geweest, gaven burgers aan hieraan wel behoefte te hebben gehad. Concrete vragen of feedback van hulpverleners waren bijvoorbeeld welkom geweest. Burgers denken dat de interactie beter wordt als zij een herkenbaar onderdeel worden van de hulporganisatie, bijvoorbeeld door middel van een hesje. Meer aandacht in opleidingen van hulpverleners voor het ter plaatse contact maken met burgers en een betere beschikbaarheid van (medisch) materiaal helpen de interactie ook zeker te verbeteren.

Aandacht

De vraag was dus: Hoe kan burgerhulp bij grote incidenten beter worden benut? Dat kan door te zorgen voor meer aandacht bij de hulpdiensten voor de rol en herkenbaarheid van burgers bij hulpverlening en een verbeterde communicatie tussen deze beide stromen, aldus de aanbevelingen uit het onderzoek.

Voor vragen en/of informatie over het onderzoek: Nancy Oberijé, Nancy.oberije@ifv.nl en Murvin Chan, Mchan@redcross.nl

ONDERZOEK / CRISISCOMMUNICATIE

Crisiscommunicatie en zelfredzaamheid tijdens rampsituaties

Hoe kan crisiscommunicatie zelfredzaamheid tijdens een rampsituatie stimuleren? Leon Bartelds deed in mei 2013 in het kader van zijn Master Criminologie aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden een kwalitatief afstudeeronderzoek naar het inzetten van crisiscommunicatie als middel om zelfredzaamheid te stimuleren tijdens rampsituaties.

Ervaren dreiging

Een hogere mate van zelfredzaamheid van burgers vraagt om een verandering in het beleid van de overheid. Uit de literatuurstudie en een aantal bestudeerde casussen blijkt dat zelfredzaamheid van burgers tijdens rampsituaties ten eerste afhankelijk is van de ervaren dreiging en het geloof in eigen kunnen. Pas als de burger beseft dat

hij gevaar loopt én dat hij zelf iets aan het gevaar kan en moet doen, zal hij zelfredzaam handelen.

Groepsprocessen

Ten tweede spelen groepsprocessen een grote rol. Mensen in groepen wachten af en kijken naar het gedrag van anderen. Crisiscommunicatie moet snel opstarten, consistent zijn, het gevaar niet bagatelliseren en meerdere middelen inzetten om de dreiging correct over te laten komen. Goed opgestelde handelingsperspectieven vergroten het geloof in eigen kunnen.

Zendmiddel

Tenslotte wordt een afwachtende houding tegengegaan door tijdens de rampsituatie duidelijk te maken dat de burger zelf verantwoordelijk is voor zijn eigen veiligheid. Uit de analyse van de casussen blijkt met

name dat crisiscommunicatie te vaak als zendmiddel wordt gezien. Burgers worden pas ingelicht nadat besluiten zijn genomen en de meeste berichten zijn reactief in plaats van proactief.

Proactieve crisiscommunicatie

Zijn aanbeveling is om tijdens een rampsituatie in contact te komen met de burgers en te reageren met persoonlijk gerichte handelingsperspectieven. Tenslotte moet crisiscommunicatie vaker proactief worden ingezet, bijvoorbeeld door al vanaf het begin van de rampsituatie solidariteit te stimuleren of door handelingsperspectieven te bieden voor het geval de situatie later nog erger wordt.

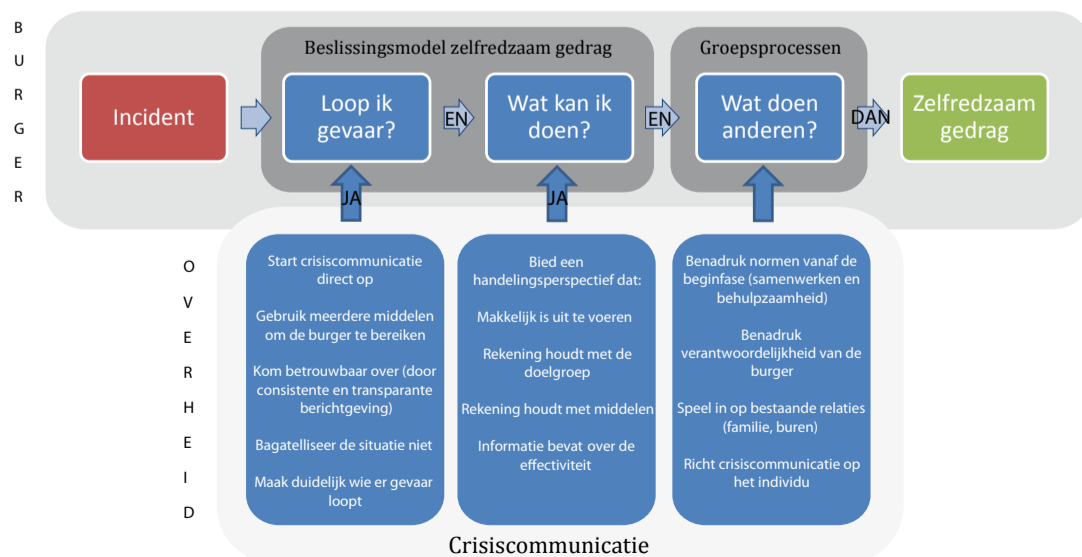
Meer informatie:
leonbartelds@gmail.com
Scriptie staat op infopuntveiligheid.nl

Rode Kruis

Het model Grootschalig Geneeskundig Bijstand richt zich met name op de medische zorg op het rampterrein. Burgers kunnen echter ook andere hulpverleningsactiviteiten ontplooiën, buiten het rampterrein. Het Rode Kruis denkt dé organisatie te zijn die deze burgerhulp in brede zin weet te versterken. Met 30.000 vrijwilligers in Nederland, internationale burgerhulpervaringen en actief in de witte en gemeentelijke kolom kan Het Rode Kruis deze verbinding maken.

Burgerinitiatieven zijn effectiever naarmate deze worden ondersteund vanuit een krachtig hulplatform dat online informatie en middelen ter beschikking stelt en een plek biedt voor burgerinitiatieven die burgerhulp versterken. Dit hulplatform stelt mensen in staat om noodsituaties te voorkomen en de gevolgen te beperken, doordat ze weten wat ze moeten doen om zichzelf en anderen te helpen. Het hulplatform is een middel om mensen te activeren de vereiste hulp te bieden.

Zelfredzaamheid: Waar loslaten en waar zorgen?

In Drenthe vond in maart een zelfredzaamheidsoefening plaats met burgers. Het ging om een zich ontwikkelende bosbrand die een camping met 125 campinggasten bedreigde. Deze unieke oefening was een logisch gevolg van het Drentse zelfredzaamheidsstraject dat erop gericht is om als crisisorganisatie te anticiperen op de zelfredzaamheid van burgers. Maar doe je dat? Hoe anticipeer je als overheid op zelfredzaamheid? Waar laat je los en waar ondersteun je (nog) slechts?

Vitaliteit

Tijdens de oefening, die in de avond plaatsvond, bleek de aandacht van de overheid vooral gericht op het bestrijden van de bosbrand. Gelukkig was net als tijdens echte crises de vitaliteit van de samenleving zichtbaar: de camping werd buiten het zicht van de hulpverleners en dus zonder hun hulp door het personeel van de camping en enkele campinggasten ontruimd. Het merendeel van de campinggasten liep, ongeacht hun leeftijd, vervolgens zonder verdere

begeleiding in het donker naar het dichtstbijzijnde dorp dat lag op 3 kilometer afstand. Ook hier zonder bemoeienis van de overheid.

Golfkarretje

De ontruiming verliep goed op enkele pogingen tot detailzorg na die een enkele hulpverlener toch opeens wilde verlenen. Zo hield de politie een elektrisch golfkarretje bij terugkeer naar de camping tegen. Het golfkarretje werd door het campingpersoneel gebruikt voor het vervoer van enkele gewonde campinggasten. De berijder ervan mocht nog wel met een ambulance mee terugrijden naar de camping. Een

ander punt was dat het COPI, om zicht te krijgen op wat er zich op de camping afspeelde, een medewerker van de camping naar het COPI 'sommeerde', terwijl de camping juist alle handjes nodig had om de camping te kunnen ontruimen. Beide acties waren weinig behulpzaam bij het (verder) ontruimen van de camping, terwijl de overheid er ook bij gebaat is dat de camping tijdig werd ontruimd.

Berichten meeluisteren

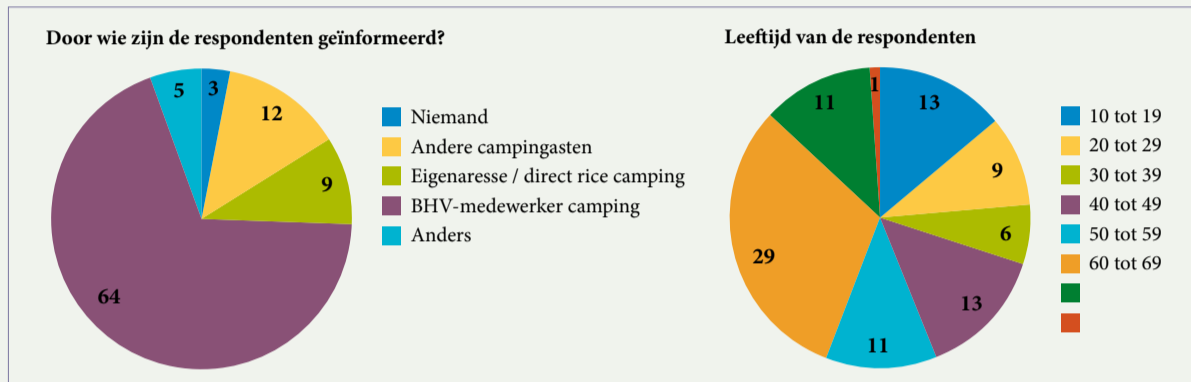
De oefening liet zien dat een dergelijke ontruiming best aan de samenleving kan worden overgelaten. Een nuance is nog wel te maken: In de

eerste plaats werd de camping tijdens de oefening toevallig bij het 'incident' betrokken. Facilitering vanuit de overheid zou eruit kunnen bestaan dat de camping wordt meegenomen in de alarmering of dat burgers het berichtenverkeer kunnen meeluisteren. In de tweede plaats hadden het campingpersoneel en de campinggasten operationele informatie nodig om een ontruimingsroute te kunnen bepalen. Ondersteuning vanuit de overheid zou ook hier gewenst zijn.

Feitelijke informatie

In het dorp aangekomen, werden de campinggasten opgevangen in de

drie horecagelegenheden in afwachting van de informatie over zaken die hen direct raken, zoals het verloop van de brand en de situatie op de camping. Op basis van deze informatie konden zij besluiten om terug te keren naar de camping of op zoek te gaan naar een overnachtingsplek. Deze informatie werd uiteindelijk niet geleverd wat achteraf (ook) leidt tot een negatief oordeel over het optreden van de overheid. Ook deze oefening laat zien dat het bieden van feitelijke informatie van belang is om burgers te ondersteunen in hun zelfredzaamheid. Het is met andere woorden dat zetje dat burgers tijdens een crisis nodig hebben om een afweging te kunnen maken om in actie te komen.

Crisislab evalueerde de oefening. Download op infopuntzelfredzaamheid.nl
Astrid Scholtens (Crisislab)
Scholtens@crisislab.nl
Jan Jorritsma (Veiligheidsbureau Drenthe)

Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland bol van initiatieven

Binnen de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland bestaan meerdere initiatieven op het gebied van zelfredzaamheid.

Zelfredzaamheid en Risicocommunicatie

Uit het beleids- en uitvoeringsplan Risicocommunicatie Noord- en Oost-Gelderland is een website voor risicocommunicatie ontstaan. Hierop staan de belangrijkste risico's binnen de VNOG vermeld, wat je kunt doen als er iets gebeurt en hoe een calamiteit te voorkomen. De site, www.vnog.nl/risicocommunicatie, is samen met de gemeenten ontwikkeld en wordt gezamenlijk actueel gehouden.

Zelfredzaamheid en Brandveilig leven

Het Programma Brandveilig Leven richt zich op de bewustwording van burgers in de regio als het gaat om

brandveiligheid: Hoe kun je brand voorkomen en maak je burgers zelfredzaam? Centraal staat de voorlichting op basisscholen of in een wijk na brand. Nieuwsberichten worden gekoppeld aan actuele incidenten.

Zelfredzaamheid en Natuurbrand

Natuurbrand vormt één van de grootste risico's in de regio. Zelfredzaamheid krijgt hierbij vanzelfsprekend veel aandacht. Er is bijvoorbeeld een 'pilot zelfredzaamheid' rondom recreatieondernemingen geweest en samen met VGGM werd in 2013 een speciale folder voor recreanten op de Veluwe uitgebracht. De VNOG is daarnaast medeschrijver van de Landelijke Natuurbrand Boodschap (LNB), het landelijke Risicocommunicatie kader bij natuurbrand. Vergroten van de zelfredzaamheid en het risicobewustzijn zijn twee belangrijke doelstellingen van de LNB.

Zelfredzaamheid en crisiscommunicatie

Tijdens crisissituaties is het van belang burgers handelingsperspectief te bieden en die zaken te communiceren waardoor burgers zelfredzaam kunnen opereren. Op basis van het regionaal risicoprofiel kregen burgers op straat een crisis-scenario voorgelegd met de vraag 'Wat wilt u nu weten?' De reacties van de burgers werden uitgewerkt in een communicatieboodschap voor diverse scenario's als: brand in een verzorgingshuis, natuurbrand, uitval van elektriciteit en brand waarbij gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Tot slot wil ik niet ongenoemd laten het project Hartveiligwonen dat in de hele veiligheidsregio is uitgerold. Via gerichte SMS-alarmering van dichtstbijzijnde vrijwilligers kunnen hiertoe opgeleide burgers gebruik maken van AED's om gericht hulp te verlenen aan burgers die getroffen worden door een hartaanval. Voor de Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland staat het thema zelfredzaamheid dus hoog op de agenda.

Meer informatie:
Alexandra Corver, a.corver@vnog.nl
Twitter: VNOGregio

Wat te doen als de sirene gaat?

Elke eerste maandag van de maand klinkt de sirene in Nederland. Voor senioren doet dit denken aan het luchtalarm tijdens de oorlog. Om het beladen gevoel van het alarm weg te nemen, organiseert Broodje Alarm maandelijks bijeenkomsten waarbij organisaties, zoals de brandweer, de politie en hulpverleningsdiensten samen met senioren praten over de veiligheid in huis en buurt. Het doel is de saamhorigheid te verdiepen.

Broodje Alarm is ontstaan in de stad Groningen. Achter de organisatie zit de Stichting Senioren Werkplaats Groningen, die met en voor ouderen producten ontwikkelt die de zelfredzaamheid, de veiligheid in de thuissituatie en zinvolle tijdsbesteding bevorderen. Broodje Alarm stimuleert de ouderen met ideeën te komen of ervaringen uit te wisselen over de veiligheid in hun woning en vraagt hen hoe ze ook zelf een bijdrage kunnen leveren

aan de veiligheid in hun buurt. Onder het genot van een broodje en een kop koffie wordt onder meer besproken wat te doen en niet te doen als de sirene gaat? Hiermee hoopt men de oorspronkelijke lading van het alarm omzetten naar een positief gevoel van veiligheid en zelfredzaamheid.

Meer informatie: Freddi Kuipers
freddikuipers@ssgw.nl
broodjealarm.nl

Overheid leer geloven in wat burgers kunnen!

Ir. Paul Gelton, directeur Weerbaarheidsverhoging NCTV over zelfredzaamheid, veiligheid en de Doe-democratie

Het kabinet onderkent de eigen kracht van burgers en ondernemers bij het veiliger maken van hun leefomgeving. Het laatste decennium wordt de belangrijke rol van burger en bedrijfsleven bij veiligheid dan ook meer en meer benadrukt.

Transitie naar doe-democratie

“Vanouds speelt vrijwillige inzet overigens al een bijzondere rol in het veiligheidsdomein. Denk bijvoorbeeld aan de vrijwillige brandweer, de reddingsbrigades, Het Rode Kruis, en de andere landelijke vrijwilligersorganisaties. De overheid speelt daarop in en doet daar ook een beroep op; bijvoorbeeld om vrijwilligers in te zetten als buurtbemiddelaar, mee te doen in een buurtpreventieteam of mee te denken over waar de prioriteiten op het gebied van veiligheid moeten liggen. De overheid gaat er daarbij van uit dat iedereen binnen redelijke grenzen - niet alleen de veiligheid - van hemzelf (zelfredzaamheid), maar ook die van zijn (naaste) omgeving

bevordert. De overheid ziet zichzelf daarmee als één van de vele actoren op het gebied van veiligheid en wil ruimte en vertrouwen bieden aan maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan de transitie naar meer ‘doe-democratie’. Daarover verscheen begin juli een kabinetsnota.

Kennissuperioriteit

Het is voor top-down-denkers een ontvullende realiteit dat onder Nederlandse burgers tegenwoordig meer expertise schuil gaat dan in het overheidsapparaat of in de volksvertegenwoordiging, aldus de nota. Het argument van kennissuperioriteit gaat dus steeds minder op als rechtvaardiging dat overheden nodig zijn om collectieve verantwoordelijkheid te dragen. Bovendien is er bij een tekort aan zelfredzaamheid van burgers ook nog een niet te onderschatten bron van ‘samenredzaamheid’ beschikbaar. Daarbij is ook nog de beschikbaarheid van ICT in de vorm van sociale media en internet een hefboom die de collectieve

ruimte van burgers uitbreidt van fysieke naar virtuele gemeenschappen. De rode draad in de kabinetsnota is dat de subsidiariteitsgedachte ook bij dit onderwerp voorop staat: maatschappelijk initiatief is van de samenleving, totdat het niet meer zonder bijdrage of ingrijpen van de overheid kan.

Publiekscampagnes

Door zelf actief bij te dragen aan eigen en andermans veiligheid verstevigen burgers en bedrijven de grip op hun eigen veilige leefomgeving en wordt de objectieve en subjectieve veiligheid vergroot. Instrumenten die het ministerie daartoe inzet zijn onder meer de recente publiekscampagnes als ‘Denk Vooruit’ en ‘Veiligheid heb je zelf in de hand’ en initiatieven zoals ‘Meld Misdaad Anoniem’, ‘NL-Alert’, ‘Burgernet’, de ‘Risicokaart’, keurmerken voor Veilig ondernemen en Veilig wonen en diverse meld- en ondersteuningspunten als het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV). Ook is er steun aan trajecten als Empo-

wering People, dat beloftevolle maatschappelijke initiatieven op het gebied van veiligheid met kennis en het beschikbaar stellen van netwerken faciliteert.

Coproductie met burger

De rijksoverheid ziet de ‘doe-democratie’ als een ‘nauwelijks te stuiten, krachtige ontwikkeling’. Overheden en maatschappelijke organisaties zullen zich moeten inspannen om de transitie in de verhoudingen met de samenleving te volgen of zelfs voor te blijven. Maar de drijvende kracht zal van de samenleving uitgaan, aldus de nota. De overheid past bescheidenheid bij de ondersteuning van die kracht. Hoe de rijks- en gemeentelijke overheid met dergelijke initiatieven zouden kunnen omgaan is de afgelopen jaren omstandig beschreven. Wat de overheid maar beter niet moet doen, is ook beschreven. Niet nog meer procedures en handboeken maar een andere manier van denken binnen de hulpverlening stimuleren om de coproductie met de burger vorm te geven.

Overheid als meedenker

Het succes of falen van actief burgerschap en zelfredzaamheid op het gebied van veiligheid ligt daarmee mede bij de professional en het bestuurlijke plafond. In de toekomst gaat het er niet zozeer om dat de overheid weet wat burgers willen, maar dat zij leert geloven in wat zij kunnen. De overheid wordt daarmee een meedenker in plaats van een bedenker.”

Henk Stijntjes (NCTV)
h.t.stijntjes@nctv.minvenj.nl

ONDERZOEK / VEERKRACHT TNO

Hoe versterk je veerkracht van communities?

Internationaal netwerk over community resilience

Landen als de VS, Australië en Nieuw Zeeland hebben veel ervaring met grootschalige rampen als orkanen, aardbevingen en overstromingen. Een belangrijke vraag vanuit de nationale en lokale overheidsbeleid is hoe je communities (gemeenschappen) zodanig kan versterken dat zij zo goed mogelijk van rampen kunnen herstellen.

Belangrijk uitgangspunt hierbij is een gedeelde verantwoordelijkheid van burgers, overheid, bedrijven en NGO's. Om de ervaringen die zijn opgedaan met de respons en herstel bij dergelijke rampen te bundelen en van elkaar te leren heeft het Department of Homeland Security in samenwerking met FEMA in 2010 een werkgroep in het leven geroepen. De werkgroep bestaat inmiddels uit vertegenwoordigers (onderzoek en beleid) van een groot aantal landen: de Verenigde Staten, Australië, Canada, Nieuw Zeeland, Zweden, Engeland, Singapore, Duitsland, Israël en Nederland. V&J en TNO zijn de Nederlandse deelnemers.

Vijf thema's

In de jaarlijkse bijeenkomsten van de werkgroep ligt het accent op ‘case stories’: ervaringen met verschillende typen rampen en ‘lessons learned’ voor met name de nationale strategie met betrekking tot de veerkracht van community (community resilience). De eerste ronde van case stories leidde tot discussies over het beleid ten aanzien van vijf thema's:

1. **Kennis van de community.** Communities zijn er in allerlei soorten en maten en vaak divers van samenstelling. Hoe gaan instituties met deze diversiteit om? Hoe benaderen

zij de verschillende communities en hoe betrekken zij ze bij hun beleid?

2. **Relatie overheid en ‘Civil Society’.** Hoe beïnvloedt governance (waaronder aspecten als autoriteit, macht, invloed en mate van decentralisatie) de mate van veerkracht? Welke vorm van governance werkt het beste om lokale initiatieven te mobiliseren?
3. **Sociaal kapitaal en leiderschap.** Hoe organiseren je sociale netwerken die een ramp zo goed mogelijk het hoofd kunnen bieden? Hoe werkt emergentie en hoe ga je daar als professionele organisatie mee om? Hoe kunnen professionals zo goed mogelijk aansluiten bij structuren die er vanuit de community al zijn?
4. **Vertrouwen.** Vertrouwen is de basis voor een goede samenwerking tussen burgers en instituties. Hoe kan dat wederzijdse vertrouwen worden versterkt?
5. **Betekenisvolle communicatie.** Crisiscommunicatie blijft vaak beperkt tot het verschaffen van informatie. Bij betekenisvolle communicatie gaat het om een uitwisseling van informatie waarbij ook luisteren en reageren belangrijke onderdelen zijn.

Veerkracht meten

Voor alle aangesloten landen is een basisvraag hoe je de veerkracht van communities kunt meten. Daarvoor is echter meer inzicht nodig in de factoren die aan veerkracht ten grondslag liggen op zowel individueel niveau als het niveau van sociale netwerken. Inzicht in dergelijke mechanismen bieden namelijk handvatten voor zowel het meten van veerkracht als voor (effectieve) interventies.

Informatie: Prof. dr. José Kerstholt
Jose.kerstholt@tno.nl

ONDERZOEK / BEVOLKINGSZORG

‘Bevolkingszorg stiefmoederlijk behandeld’

Themabijeenkomst ‘Bevolkingszorg op orde’ 4 juli – IFV Arnhem

Burgemeester Piet Bruinooge, portefeuillehouder Gemeenten van het Veiligheidsberaad en voorzitter van de commissie ‘Bevolkingszorg op orde’ die een visie op bevolkingszorg uitbracht, windt er geen doekjes om: “Bevolkingszorg is binnen de rampenbestrijding lange tijd stiefmoederlijk behandeld. De wettelijk toebedeelde taak was bij veel gemeenten jarenlang ongeorganiseerd.”

“Maar we hebben leergeld betaald”, voegt Bruinooge eraan toe. “Vandaar de poging, en meer dan dat, om met elkaar de gemeentelijke kolom te professionaliseren: bevolkingszorg op orde.”

Set afspraken

Bruinooge is geen voorstander van wetgeving die immers van bovenaf wordt opgelegd. Hij en de commissie willen naar een finale set afspraken die veiligheidsregio's en gemeenten met elkaar maken. Dat werkt veel dynamischer. Zo kun je immers ook afspraken bijstellen. Bovendien mag de uitvoering per veiligheidsregio verschillen, want de ene regio is de andere niet. Tegelijkertijd, als je afspraken met elkaar maakt, moet je er niet van opkijken dat je dáár op getoetst wordt, aldus Bruinooge: “Dan moet je als gemeente dus ook niet zeuren als je op je vingers wordt getikt omdat je het niet op orde hebt.”

Eigen boontjes doppen

De bijeenkomst zoomt ook in op de presentatie-eisen voor crisiscommunicatie, acute bevolkingszorg en herstellzorg en hoe je dit vaststelt. Hierbij staat centraal de vraag wat ‘de samenleving’ redelijkerwijs zelf kan doen en wat zij aanvullend daarop van de overheid kan verwachten als het om de bevolkingszorg gaat. Met andere woorden zelfredzame burgers en bedrijven worden zoveel mogelijk in staat gesteld hun eigen boontjes te doppen en de

overheid richt zich vooral op het ondersteunen van de verminderd zelfredzame personen.

Verwanteninformatie

Een vraag was ook: Hoe stimuleer en faciliteer je de zelfredzame burger bijvoorbeeld als het gaat om het verkrijgen van verwanteninformatie? Als deel van een mogelijke oplossing presenteerde Irene Mokka in een van de deelsessies de visie op Bevolkingszorg van de veiligheidsregio Kennemerland. De gezamenlijke conclusie van de deelnemers aan deze themasessie was dat het belangrijk is, naast het op orde hebben de backoffice, óók op de plaats van het incident vertegenwoordigd te zijn, zodat je daar direct op kunt aansluiten. Deze werkwijze wordt in Kennemerland vanaf 2014 ingevoerd door het hebben van een OVD-Bevolkingszorg in het CoPI.

Burgemeester Bruinooge benadrukte aan het eind nog eens dat het absoluut de bedoeling is om draagvlak te creëren. Binnen het professionele veld en bij bestuurders. Daarvoor is een jaar uitgetrokken.”

Ingekorte versie verslag Klaas Salverda. Complete verslag op infopuntzelfredzaamheid.nl

Geen nood bij brand versie 2.0: de vrijblijvendheid voorbij

Al 12 jaar verschijnen er rapporten van onderzoeksraden en inspecties dat het in de gezondheidszorg niet goed is geregeld op het gebied van de brandveiligheid. “En dat willen we niet meer.” Aan het woord is Jan Kuyvenhoven, sinds december 2012 landelijk projectleider van Geen nood bij brand! (GNBB): een brandveiligheidsmethode waarvan ondertussen een versie 2.0 bestaat. Eind van dit jaar gaat hij met pensioen.

Kuyvenhoven is hoofd afdeling Proactie, Preventie en Preparatie van de VGGM en verantwoordelijk voor de brandveiligheid in Arnhem. Voordat hij definitief het stokje van GNBB overdraagt aan een collega, doet hij nog de landelijke uitrol van wat hij noemt ‘zijn baby’. Hij steekt samen met zijn team veel energie in de ontwikkeling en verbetering van deze methode. “Ik heb gezien hoeveel moeite grote gezondheidsinstellingen hebben om aan de regelgeving te voldoen. Met voorlichting alleen krijg je geen veiligheid. Zorginstellingen reageren soms irrationeel op onze voorstellen. Dat gaf ons de energie om daar een oplossing voor

te realiseren en met hen in gesprek te gaan: Hoe kunnen we dit anders doen? Met deze methode hebben we een doorbraak gerealiseerd.

Veiligheidsexpedities

De Veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland-Midden startte vier jaar geleden met versie 1.0 van het programma GNBB gericht op de zelfredzaamheid van het individu (de cliënt) en de medewerkers van de BHV-organisatie binnen gezondheidsinstellingen. Kuyvenhoven geeft aan dat de methode net zo toepasbaar is op gevangenis en kinderdagverblijven. Wederzijdse kennisoverdracht moet leiden tot meer bewustzijn. Er werd vooral ingezet op ‘veiligheidsexpedities’ en oefeningen en minder op regelgeving. De brandweer loopt samen met mensen van de werkvloer door het gebouw en geeft advies over belangrijke en minder belangrijke aandachtspunten. Kuyvenhoven meent dat je voor brandveiligheid echt op de werkvloer moet zijn. “Zij hebben er mee te maken, al moet je het wel borgen op managementniveau.” Met deze mensgerichte in plaats van technische benadering won de regio in 2010 een innovatieprijs.

Vrijblijvendheid

Wie doet wat? Kuyvenhoven: “De zorginstellingen hebben de verantwoordelijkheid om maatregelen te nemen op de belangrijkste verbeterpunten. Deze andere aanpak om veiligheidsbewustzijn op gang te brengen werkt effectiever dan alleen wijzen op de tekortkomingen en sancties. Na evaluatie van versie 1.0 bleek dat het leereffect van zo’n veiligheidsexpeditie toch dreigde te verwateren. Hierop werd in 2012 van GNBB de methode 2.0 ontwik-

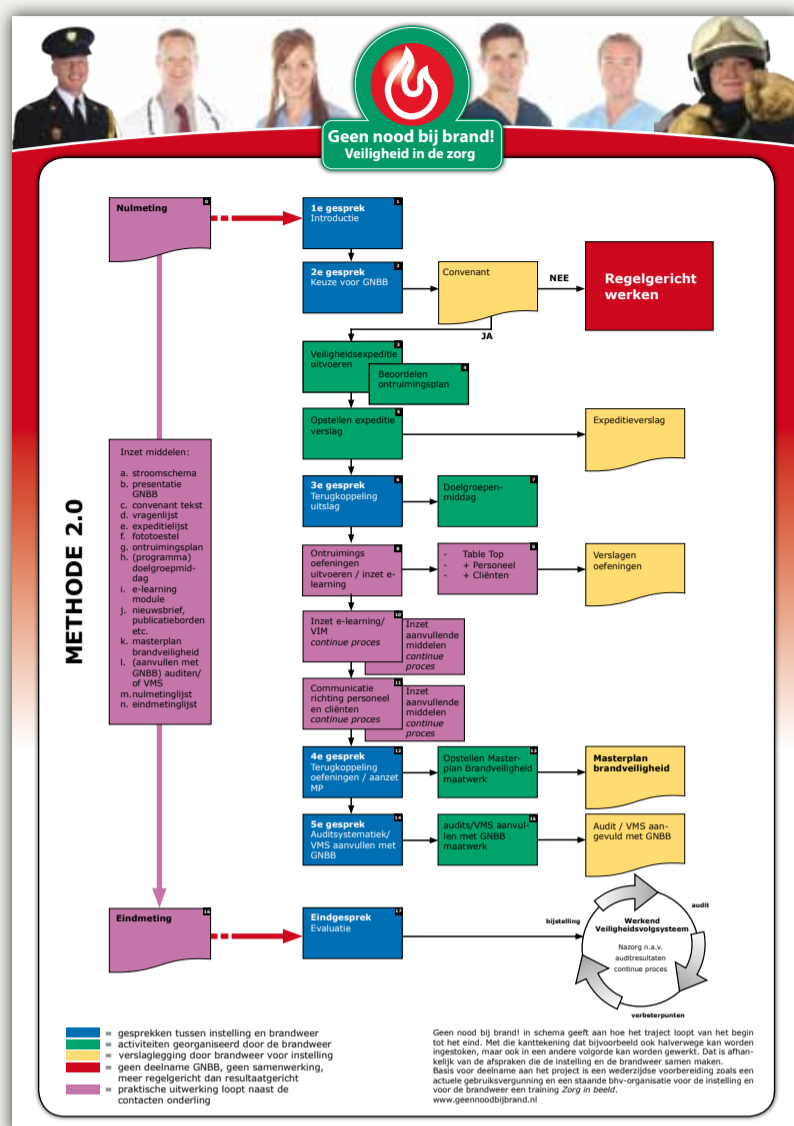
keld die de vrijblijvendheid ervan wegneemt.”

Convenant

Kuyvenhoven toont een poster met daarop een nulmeting van het brandveiligheidsniveau en een eindmeting. Een stroomschema van simpele maatregelen en afspraken die moeten leiden tot een goed werkend veiligheidsvolgsysteem. De wijze van samenwerking tussen de instelling en de brandweer wordt bewust vastgelegd in een convenant waarin goede afspraken staan over bijvoorbeeld de veiligheidsexpeditie, de ontruimingsoefeningen en een masterplan met de vastlegging van het maatwerk voor een instelling. Het zijn stappen die moeten bevorderen dat partijen hun verantwoordelijkheden nemen. “Als het niet werkt, spreken we de mensen meteen aan. We schrijven dan geen handhavingbrief erachteraan, maar zeggen: “Dit hebben we geconstateerd en na 3-4 jaar van het convenant zien we wat er is verbeterd. Is er geen voortgang geboekt, dan vallen we alsnog terug op de maatregelen. Het is moeilijk te zien hoe de organisatie optreedt, maar bijvoorbeeld wel of hun BHV-organisatie beter functioneert.”

Uitrol

Eind 2012 vond de landelijke uitrol plaats. Kuyvenhoven: “We werken hierbij intensief samen met de zorgkoepels van ACTIZ, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland en GGZ Nederland. Alle veiligheidsregio’s hebben zich gecommitteerd aan de methode en sindsdien zijn er al tientallen veiligheidsexpedities uitgevoerd. Het idee is dat we nog een jaar met de huidige uitrol doorgaan. Ik ben blij dat op zo’n korte termijn

al zoveel regio’s begonnen zijn, maar het kan altijd nog beter!”

Halleluja

Is het alleen allemaal halleluja? “Nee zeker niet! Zo moeten we de oude werkmethode leren loslaten en op een meer integrale manier samen met anderen naar brandveiligheid gaan kijken. Dat kost tijd en je organisatie moet worden ingericht met medewerkers die de methode in de vingers moeten krijgen. Wat we willen is dat

we onderbouwd kunnen zeggen: Deze instelling neemt haar verantwoordelijkheid met een directie die goed op de hoogte is op het gebied van brandveiligheid en het personeel handelt er naar! In Gelderland-Midden werken nu zo’n 28 instellingen volgens deze methode. Het uiteindelijke doel is een landelijk antwoord te creëren op de situatie in de zorginstellingen.”

Redactie, maya.hoogveld@ifv.nl

FOTO: ROB JASTRZEBSKI

Kun je als zorginstelling 72 uur zelfredzaam zijn?

Zorgcontinuïteit in Gelderland-Zuid

Zorginstellingen zijn zelf verantwoordelijk voor de voorbereiding op bijzondere omstandigheden die invloed hebben op het (blijven) bieden van verantwoorde zorg. De sector GHOR van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ) adviseert, ondersteunt en faciliteert de zorginstellingen hierbij. GHOR-medewerker Ad Vervuurt beantwoordt de drie belangrijkste vragen over zorgcontinuïteit en zelfredzaamheid bij zorginstellingen in Gelderland-Zuid.

1. Wat houdt ‘zorgcontinuïteit’ in?

“Het leveren van verantwoorde zorg in een instelling stopt niet tijdens een ramp. Ook dan hebben de cliënten recht op onderdak, voedsel en drinkwater, maar ook op de juiste medicatie en verzorging. Om je als zorginstelling te wapenen tegen de gevolgen van rampen zijn een goede voorberei-

ding en planvorming heel belangrijk. Plannen op het gebied van zorgcontinuïteit bieden instellingen het kader om tijdens een ramp de randvoorwaarden te kunnen organiseren die het continueren van de levering van verantwoorde zorg mogelijk maken.”

2. Hoe heeft de sector GHOR van de VRGZ dit aangepakt?

“We zijn de planvorming gaan stimuleren. Daarvoor stelden we de volgende vraag aan de zorginstellingen: kunnen jullie je als instelling 72 uur redden zonder bijstand van hulpdiensten en andere instellingen? Dat bleek een prikkelende vraag, waarbij instellingen zich bewust werden van de zelfredzaamheid die de overheid van hen verwacht. Om ze de krachten te laten bundelen hebben we vervolgens de zorginstellingen in de regio samengebracht in het ‘platform zorgcontinuïteit’. De GHOR faciliteerde

dit platform. Ook nu hebben we die faciliterende rol: we ontwikkelen producten voor zorgcontinuïteit en zorgen voor digitale ondersteuning.”

3. Wat zijn die producten?

“Het format Calamiteiten Management Plan (CMP) is bijvoorbeeld één van die producten. Dit format ondersteunt de instellingen bij het inrichten van de eigen calamiteitenstructuur, zodat die naadloos aansluit bij de calamiteitenstructuur van de overheden. Er zijn zeven gevolgen van disbalans gedefinieerd waarop de zorginstellingen kunnen anticiperen als het gaat om de continuïteit van zorg (zie kader - red.). Door het scheppen van voorwaarden verbindt het CMP de plannen rondom de zeven gevolgen. Daarnaast regelt de hergroepering-regeling bij calamiteiten de tijdelijke opvang van mensen met een zorgbe-

hoefte bij collega-zorginstellingen. Het gaat dan om verpleeg- en verzorgingshuizen, gehandicaptenzorg en geestelijke gezondheidszorg.

De hergroeperingregeling wordt ook door de Officier van Dienst Geneeskundig en de meldkamer gebruikt als hulpmiddel bij het bepalen van de omvang van de hulpverlening. De regeling is digitaal te raadplegen en maakt snel inzichtelijk hoeveel cliënten zich in een instelling bevinden, hoe zelfredzaam deze zijn et cetra. Tot slot is daar de leidraad evacuatie zorginstellingen. Bij de zorginstellingen bleek veel onduidelijkheid te heersen over de eigen rol en de rol van hulpdiensten bij evacuatie. Een evacuatie van een zorginstelling is een ingrijpende maatregel met grote, organisatorische consequenties waarbij de continuïteit van de zorgverlening niet in gevaar mag komen. Het is daarom belangrijk om

Zorgcontinuïteit: de zeven gevolgen van disbalans

1. sluiting van (delen) van de locatie
2. een groot aanbod van cliënten
3. verplaatsen van cliënten
4. tekort aan personeel
5. uitval nutsvoorzieningen, apparatuur en ICT
6. logistieke stagnatie
7. uitbraak infectieziekten

goed te weten wie welke verantwoordelijkheden heeft. De bedrijfshulpverleningsplannen moeten goed aansluiten op de procedures en structuur van de grootschalige rampenbestrijding, zodat de samenwerking tussen gemeente, hulpverleningsorganisaties en de zorginstelling optimaal verloopt. In de leidraad staat dit allemaal duidelijk beschreven.”

Meer informatie: Astrid Steverink, astrid.steverink@vrgz.nl
Veiligheidsregio Gelderland-Zuid

Invloed sociale media op zelfredzaamheid kwetsbare individuen

De termen 'Sociale media' en 'zelfredzaamheid' zijn hip. Bij sociale media wordt al snel gerefererd (of gedacht) aan Facebook en Twitter.

Niet zo raar, gezien de Facebook-rellen ("project X") in Haren of de massale aandacht die bestuurders en politici hebben voor het medium Twitter om nieuws of hun mening te ventileren. Dit artikel bespreekt de invloed van sociale media op de zelfredzaamheid van het kwetsbare individu. Echter, sociale media is meer dan alleen bovenstaande – in het oog springende – voorbeelden. Voor de relatie tussen sociale media en zelfredzaamheid te bespreken, is het dus wijs om eerst beide begrippen te definiëren.

Sociale Media

Eén van de definities van sociale

media stelt dat deze aan drie eigenschappen voldoen: er is een community (een groep gebruikers), functionele webbased applicaties en content die door de gebruikers zelf gemaakt dan wel gebruikt worden. De gebruiker speelt een substantiële rol in de waardevermeerdering van de applicatie door zijn of haar toegevoegde content¹.

Zelfredzaamheid

Over het begrip zelfredzaamheid zegt de 'Van Dale': *het vermogen van ouderen, zieken of gehandicapten om te leven zonder professionele hulp*. Maar des te ouder we worden, des te meer chronische ziekten we hebben en des te meer professionele hulp we inzetten om deze groep te ondersteunen. Is daarmee zelfredzaamheid in relatie tot kwetsbaarheid een 'contradictio in terminis'?

Wij vinden van niet: ouderen, (chro-

nisch) zieken of mensen met een handicap zijn vaak niet over de gehele linie kwetsbaar of hulpbehoevend, maar kunnen veel dingen ook zelf. Daarom moeten de begrippen zelfredzaamheid en kwetsbaarheid niet als een soort deken over het individu gelegd worden, maar per onderdeel gezien worden. Er moet duidelijk zijn, voor het individu en haar omgeving, wat deze persoon wel kan en op welke vlakken hulp nodig is.

De rol van sociale media in zelfredzaamheid

Zoals eerder gedefinieerd, stellen sociale media groepen van mensen in staat om zelf content te creëren en te delen met soortgenoten, via nieuwe internettechnologieën. Een eerste voorbeeld hiervan – toegespitst op het onderwerp veiligheid en zelfredzaamheid – is Wikivarium⁴. Wikivarium, naar voorbeeld van wikipedia, is het digitale kenniscentrum over veiligheid en zelfredzaamheid. Op Wikivarium kunnen gebruikers informatie vinden, maar ook kennis en ervaringen delen. De gebruiker is in staat – voor eigen zelfredzaamheid – om een persoonlijk veiligheidsplan⁵ op te stellen, informatie over zijn of haar eigen

beperking te vinden en om persoonlijke ervaringen – naar onderwerp – met lotgenoten te delen.

Een tweede voorbeeld is RAIview van het Nederlands Instituut voor Gezondheidszorg en Welzijn (www.nigw.nl). RAIview is een wetenschappelijk gevalideerd en gestructureerd instrument om methodisch de gezondheidsrisico's en (zorg-) behoeftes van kwetsbare mensen te beoordelen en te volgen. Samen met het individu wordt deze via een webbased applicatie met het individu in kaart gebracht. Een van de resultaten van dit instrument geeft aan op welke vlakken het individu (nog) zelfredzaam is en waar het individu hulp nodig heeft. Doordat alle informatie van de individuen geanonimiseerd verwerkt wordt, zijn tevens uitspraken te doen over trends en ontwikkelingen van gebruikersgroepen. Zo is – door de

content van de individuele gebruiker – het mogelijk om beleid voor grotere groepen gebruikers te creëren.

Spelen sociale media een rol bij zelfredzaamheid? Als we naar bovenstaande kijken, is het antwoord 'ja'. Wellicht is het niet direct toepasbaar op de manieren waar we het eerst aan denken, maar via deze nieuwe media kunnen kwetsbare individuen zelf content creëren en participeren in hun eigen zelfredzaamheid. De gebruiker speelt een substantiële rol en onze stimulans in het gebruik hiervan is onontbeerlijk.

Dr. M. Boorsma - Meerman, MD,
verbonden aan het VU medical center,
EMGO institute, partner NIGW BV
Nieuwegein
D. de Jong RI, Stichting 2Bsafe
Nieuwegein

- 1) P. Kangas, S. Toivonen & A. Bäck, 2007, "Ads by Google" and other social media business models, Julkaisija
- 2) L.P. Fried, Frailty Phenotype Framework, 2001
- 3) W.J. Strawbridge, M.I. Wallhagen & R.D. Cohen, 2002. Successful Aging and Well-Being
- 4) www.wikivarium.nl is opgesteld in opdracht van de Taakgroep Handicap en Lokale Samenleving en wordt onderhouden door de stichting 2Bsafe gepromoot door het IFV, Infopunt Veiligheid.
- 5) PVA (Persoonlijk Veiligheidsadvies), te downloaden via de AppStore of Android Market

Kwetsbaarheid

Er zijn in de wetenschap meerdere definities van kwetsbaarheid, variërend van 'een biologisch syndroom van verminderde reserve en weerstand'² tot 'een syndroom van meerdere problemen in diverse domeinen die kwetsbaar maakt voor omgevingsfactoren'³. Die kwetsbaarheid wordt herkend aan achteruitgang in cognitie, gehoor en zicht, sociale omgeving en de uitvoering van activiteiten van het dagelijks leven, maar ook aan onbedoeld gewichtsverlies, uitputting, zwakheid en verminderde fysieke activiteit.

Sociale media in relatie tot zelfredzaamheid

Wat kan het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) doen om de veiligheidsregio's te ondersteunen bij de inzet van sociale media met als doel de zelfredzaamheid van burgers te benutten en/of te ondersteunen gedurende crisissituaties?

Dat was de vraag waarmee Simone Uiterwijk, studente aan de Saxion Hogeschool in Deventer, voor haar afstudeeropdracht mee voor Infopunt Veiligheid (IFV) aan de slag

ging. Na vier maanden werd het onderzoek in juni 2013, gewaardeerd met het cijfer 9, meer dan succesvol afgerond. De conclusies en aanbevelingen zijn gebaseerd op interviews met medewerkers, merendeel communicatieadviseurs, van diverse veiligheidsregio's. Zij vinden eigen verantwoordelijkheid van burgers op het gebied van zelfredzaamheid een must. De zelfredzaamheid van de burgers wordt met name binnen de veiligheidsregio's benut en/of onder-

steund bij risico- en crisiscommunicatie. De veelal door het algemeen bestuur geschreven documenten over zelfredzaamheid van burgers zijn bij veel veiligheidsregio's dan ook onderdeel van hun beleidsplannen, protocollen, draaiboeken en werkinstructies. Sociale media wordt als een belangrijk crisiscommunicatie-instrument beschouwd tijdens crisissituaties die ze graag actief en multidisciplinair inzetten voor het maken van de omgevingsanalyse.

Samenhang met zelfredzaamheid

De richtlijnen voor functioneel medewerkers over hoe om te gaan met sociale media zijn veelal opgenomen in werkafspraken. Er wordt eigenlijk doorlopend gebruik gemaakt van sociale media, het meest van Twitter. Een groot deel van de veiligheidsregio's heeft met sociale media ervaring opgedaan binnen het risicocommunicatiedomein en tijdens een crisissituatie (crisiscommunicatie). Men is behoorlijk tevreden over het nut van sociale media instrumenten; vooral de mogelijkheid om op korte termijn informatie te verstrekken wordt gezien als een belangrijk pluspunt. Sociale media wordt bij de veiligheidsregio ingezet vanaf middelbrand/middel incident, bij de gemeente vanaf GRIP 2 en bij de politie bij GRIP 1. Wel wordt geconstateerd dat in de documenten nauwelijks aandacht is voor de samenhang die bestaat tussen sociale media en de zelfredzaamheid van de burger.

Gewenste IFV ondersteuning
De veiligheidsregio's geven aan dat het IFV ondersteuning zou kunnen bieden door:

- onderzoek te verrichten naar het

thema sociale media en zelfredzaamheid;

- inbedding van zelfredzaamheid en bijbehorende presentatietechnieken in de bestaande leergangen en het toegankelijk maken van deze leergangen voor betrokken bestuurders;
- cursussen, workshops en themabijeenkomsten te organiseren over het beter benutten van de zelfredzaamheid van burgers via sociale media en waar veiligheidsregio's van elkaar kunnen leren.

Ga voor het complete rapport naar infopuntzelfredzaamheid.nl

Onderzoek: Simone Uiterwijk
Redactie: Maya Hoogveld

Samen redzaam met sociale media

“Zelfredzaamheid begint bij risicocommunicatie.” Dit stellen diverse respondenten van het onderzoek dat Simone Uiterwijk uitvoerde naar sociale media en zelfredzaamheid. Het is een stelling die mij bezighoudt, want is dit wel echt zo?

Start (zelf)redzaamheid inderdaad met risicocommunicatie of wordt met risicocommunicatie pas de rol van bijvoorbeeld de overheid, bedrijven of maatschappelijke instellingen zichtbaar? Met andere woorden: zijn mensen (lees: burgers) al redzaam en stellen de benoemde partijen hen extra informatie beschikbaar of moeten deze mensen eerst nog overtuigen van hun eigen redzaamheid bij een (crisis)situatie? Ik stel het eerste. Mensen zijn tijdens crises in hoge

mate in staat om zichzelf en anderen te helpen. Risicocommunicatie helpt om mensen hier op voorhand over na te laten denken en zich hierop voor te bereiden. Sociale media kunnen een belangrijke rol spelen bij zowel risicocommunicatie als tijdens incidenten wanneer het daadwerkelijk op de zelfredzaamheid van mensen aankomt.

Het gesprek aangaan

Diverse veiligheidsregio's richten zich recentelijk op de zelfredzaamheid van burgers. Voorbeelden zijn de website twenteveilig.nl en de campagne 'Je hebt meer in huis dan je denkt!' van de Veiligheidsregio Groningen. In deze initiatieven speelt het thema (zelf)redzaamheid een nadrukkelijke rol. Belangrijk aspect hierbij: wat doet de overheid,

en wat kun je zelf doen? Onderling contact is nodig om de verwachtingen van de verschillende partijen met betrekking tot (zelf)redzaamheid inzichtelijk te maken. Sociale media kunnen hierbij een rol spelen, omdat het mogelijk maakt dat partijen op een laagdrempelige manier hierover met elkaar in gesprek gaan. En dat is belangrijk, omdat het (zelf)redzaam vermogen per individu en per (crisis) situatie verschilt. Door hier van tevoren over in gesprek te gaan, worden (on)mogelijkheden zichtbaar.

Sociale media bij incidenten

Tijdens incidenten en crisissituaties kunnen sociale media ook een belangrijke rol vervullen. Ze fungeren als informatiebron en als communicatiekanaal. Er zijn in de

afgelopen jaren diverse onderzoeken verricht naar het gebruik van sociale media door burgers en overheden bij incidenten. Uit deze onderzoeken blijkt dat bij incidenten veel informatie beschikbaar is op sociale media; niet alleen van de overheid maar ook van burgers en media. Berichtgeving op sociale media kan in zeer korte tijd wereldwijd inzichtelijk maken wat er op een bepaalde plaats speelt. Ook plaatsen burgers hulpvragen online. Deze berichten op de sociale media bereiken vaak eerder medeburgers, bedrijven en media dan de overheid. Sociale media bieden daarmee de kans voor burgers om elkaar te vinden en te helpen. En mocht in een crisissituatie toch hulp vanuit de overheid nodig zijn, ook dan kunnen sociale media uitkomst bieden.

Burgers kunnen ze namelijk gebruiken als communicatiekanaal om de hulpdiensten te bereiken als het telefoonnetwerk eruit ligt. Er zijn dus voldoende kansen voor het gebruik van sociale media in relatie tot zelfredzaamheid. Eén vraag moet daarbij centraal staan bij overheid: werk je als overheid mét of vóór burgers?

De tekst begon met: 'zelfredzaamheid begint bij risicocommunicatie'. Ik wil afsluiten met: 'zelfredzaamheid wordt ondersteund door risicocommunicatie'.

focus
op veiligheid
vdmmp

Niek van as (VDMMP) @niekvas

PRAKTIJK / VEILIGHEIDSGRONGINGEN

Je hebt meer in huis dan je denkt

In het derde kwartaal 2013 is Veiligheidsregio Groningen met haar campagne “Je hebt meer in huis dan je denkt” gestart. Hiermee probeert zij een bijdrage te leveren aan de zelfredzaamheid van de inwoners van de provincie Groningen. Is het reëel wat we vragen van onze inwoners? Juist om dit aan te moedigen moeten bestuurders en hulpverleners zelf het goede voorbeeld geven.

Katja van Ederen, communicatieadviseur Veiligheidsregio Groningen: “Mensen hoeven echt geen examen te doen om aan te tonen dat ze zelfredzaam zijn. Bewustwording van mogelijke risico's en hoe je daarop kunt anticiperen is veel belangrijker. Als dat het resultaat is van onze campagne dan is voor ons het doel grotendeels bereikt.”

Zelfredzaamheid

Het woord “risico” impliceert al dat je bepaalde zaken niet kunt voorkomen. Er blijft altijd de kans, hoe klein ook, dat er iets ernstigs gebeurt. Maar tussen niet kunnen voorkomen en reddeloos zijn zit nog een enorm gebied waar mensen zelf actie kunnen ondernemen om te voorkomen dat zij slachtoffer worden van een ramp of ongeval. Of voor het geval het onheil ze toch treft de schade te beperken.

In onze campagne maken we mensen onder andere attent op de volgende punten:

- Onderzoek welke risico's er in jouw omgeving zijn of kunnen voordoen.
- Wat kan jezelf doen bij verschillende scenario's?
- Breng je jezelf en anderen in veiligheid.
- Kan je mensen in jouw omgeving die minder zelfredzaam zijn

helpen?

- Wat weet jij van eerste hulp, hoe kan je slachtoffers helpen?
- Hoe kan je de hulpdiensten assisteren in hun taak?

Katja van Ederen: “Zonder dat mensen het vaak beseffen hebben ze al veel middelen en kennis in huis. Iedereen weet wel dat het handig is om kaarsen in huis te hebben voor als de stroom uitvalt, of ramen te sluiten als er ergens brand is. Al was het maar om ongemak te voorkomen of om gezellig een kaarsje te branden. Aan ons de eer om die kennis bij te spijkeren en te vergroten.”

ontsporing van een trein met gevaarlijke stoffen een heel dorp ontruimd moet worden. Dan gaan mensen ineens wel op zoek naar informatie. Dat zien wij ook terug in onze Google Analytics gegevens. Je kunt mensen niet dwingen informatie tot zich te nemen, maar je kunt wel zorgen dat die informatie beschikbaar is mocht de vraag zich voordoen. Door onder andere in te spelen op actualiteiten en recente calamiteiten.”

Informatie- en communicatieplatform

Veiligheidsregio Groningen heeft een nieuw informatie- en communicatieplatform beschikbaar gemaakt

groningen.nl, Twitter@VRgroningen en Facebook facebook.com/veiligheidsregiogroningen is deze informatie beschikbaar en kunnen mensen terecht met al hun vragen of een bijdrage leveren aan de website.

Toch is niet iedereen even thuis op internet. Daarom is ervoor gekozen om alsnog een papieren Risicowijzer in twee formaten uit te brengen:

- een A4 kaart met scenario's en wat je per scenario zelf kunt doen;
- een boekje over de Veiligheidsregio Groningen en hoe zij zich voorbereidt, hoe mensen zichzelf

eind 2013. Katja van Ederen: “Onze invalshoek gaat uit van de mensen die wij willen aanzetten tot zelfredzaamheid. Het is echt heel leuk om te zien hoe al die verschillende mensen hun bijdrage leveren aan de campagne. We besteden specifiek aandacht aan risico's als aardbeving, brand, overstrooming en uitval van stroom. En om te laten zien hoe je jezelf kunt helpen zijn niet wij aan het woord maar studenten, een senior, dertigers en een man met een verstandelijke beperking. Want daar gaat het om, jezelf kunnen identificeren met anderen en hoe zij zich voorbereiden.”

Basis van de online campagne is de campagne met dezelfde naam uit 2010. In 2014 wordt het effect van de nieuwe campagne gemeten.

Samenwerking

“Sinds 2005 wordt in onze regio gewerkt aan risicocommunicatie als onderdeel van het Regionale Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid. De samenwerking tussen de 23 Groninger gemeenten, provincie Groningen, Regionale Brandweer, GGD Groningen en de waterschappen Hunze & Aa's en Noorderzijlvest heeft al tot mooie resultaten geleid. In 2008 is bijvoorbeeld De risicowijzer geproduceerd en huis-aan-huis verspreid. In 2010 is de campagne “Je hebt meer in huis dan je denkt” uitgevoerd. Beide projecten hebben naamsbekendheid gegeven en de Groningers bewuster gemaakt.

Katja van Ederen, Veiligheidsregio Groningen
Katja.van.ederen@hvd-groningen.nl
Meer informatie:
veiligheidsregiogroningen.nl en
@VRgroningen

Triggers

Hoe zet je mensen dan aan tot die zelfredzaamheid? Katja van Ederen: “Mensen zijn toch snel geneigd om te denken ‘dat overkomt mij niet’. Totdat het wel dichtbij komt, een brand bij de burens bijvoorbeeld. Of ze zien in het nieuws dat door de

voor de inwoners van de provincie Groningen. Daarop probeert zij zo uitgebreid mogelijk informatie te delen waarbij zij onder andere inspeelt op oefeningen, (inter)regionale calamiteiten en (landelijk) nieuws met betrekking tot veiligheid. Via de website risicowijzer.

kunnen voorbereiden en wat te doen in een noodsituatie?

Risicocommunicatie campagne

Om al die informatie aan de man te brengen is in september de campagne “Je hebt meer in huis dan je denkt” van start gegaan. Deze loopt tot

BESTUURLIJK / DE BLOGGER

Wouter Jong
@wouterjong

De halsstarrigheid van zelfredzaam versus niet-zelfredzaam

Wouter Jong, Adviseur crisisbeheersing Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB), schrijft regelmatig blogs voor de site burgemeesters.nl

In zijn blog van 28 juni 2013 plaatst Wouter Jong enkele kritische kanttekeningen bij enkele aspecten van het rapport 'Bevolkingszorg op orde'. In een deel van zijn blog geeft hij zijn visie op zelfredzaamheid in de nafase na rampen en incidenten.

De prestatie-eisen in het rapport Bevolkingszorg op orde' nemen als uitgangspunt dat de burger doorgaans heel zelfstandig is en ook bij rampen niet apathisch aan de kant blijft zitten tot de hulpdiensten uitrukken. Het rapport ridiculiseert dit fenomeen – Is de mythe van paniek nog echt zo hardnekkig als wordt gesteld? – maar wat telt is de pragmatische insteek. Kies niet automatisch voor grote opvanghallen, maar kijk of je als alternatief niet beter een plek kunt creëren waar mensen even op adem kunnen komen, voordat ze op eigen gelegenheid weer vertrekken naar familie of vrienden. Het werd afgelopen jaar weer onder meer gestaafd door de evaluatie van de ingestorte feesttent van het Dicky Woodstock Festival, waarin letterlijk stond in het dorp Steenwijkerwold wordt vanuit eigen beweging door de bewoners/café-eigenaar ad-hoc opvang geregeld. Uiteindelijk vindt men zijn/haar weg huiswaarts. Een verminderd zelfredzame kan in het ziekenhuis worden opgelapt en als zelfredzame het ziekenhuis verlaten.

Door de wereld onder te verdelen in zelfredzamen en niet-zelfredzamen ligt het risico op de loer dat de nafase wordt gesimplificeerd. Want zelfredzamen kunnen een psychische terugval krijgen, waardoor ze (tijdelijk?) verminderd zelfredzaam worden. Een verminderd zelfredzame kan in het ziekenhuis worden opgelapt en als zelfredzame het ziekenhuis verlaten. Enzovoorts. Uit het onderzoek van Annelieke Drogendijk (directeur Impact) bleek dat de migranten op een andere manier met de nasleep van de Vuurwerkkramp in Enschede zijn omgegaan dan andere Enschedeërs. Bij hen ging het niet zozeer om de individuele zelfredzaamheid, maar om de zelfredzaamheid van het eigen collectief van de familie en vriendengroep. De logica van de prestatie-eisen van Bevolkingszorg op orde dienen dan ook vanuit die verschillende culturele invalshoeken te worden getoetst.

Als zelfredzaamheid een 'containerbegrip' wordt mis je de nuance die je in de uitvoering van de prestatie-eisen mogelijk nodig hebt.

Bekijk de hele blog op www.burgemeesters.nl

Nederlands
Genootschap
van Burgemeesters

PRAKTIJK / INSPIRATIE

“Wil je wat op gang brengen, dan moet je naar de mensen toe!”

Dorpsbrandwacht Greet Knol

Energiek, enthousiast en betrokken. Deze drie woorden karakteriseren dorpsbrandwacht Greet Knol uit Olst. Op theoretische modellen en papieren tijgers heeft ze het niet zo. Liever springt ze op de fiets, op weg naar een volgende afspraak, gewoon bij de mensen thuis.

Voor inwoners van Olst en omgeving is Greet als dorpsbrandwacht de brandweervrouw bij wie ze kunnen aankloppen met vragen over (brand) veiligheid en adviezen die de zelfredzaamheid bevorderen. “Maatwerk leveren is belangrijk. Goed luisteren naar de vraag en daar je verhaal op afstemmen. Dat levert over het algemeen het beste resultaat op.”

We ontmoeten elkaar in de brandweerkazerne van Olst. Het is een tropisch warme dag in juli. Een druk op de bel en binnen enkele seconden zwaait de deur gastvrij open. Twee heldere, bruingroene ogen in een vriendelijk, gebruikt gezicht nemen me een paar seconden belangstellend op. Handen worden geschud en daarna zoeken we snel wat verkoeling in de kantine, de plek waar Greet's brandweercarrière in 2007 in feite begon.

Piepers

“Ik kom uit de jeugdhulpverlening, maar wilde graag wat anders. In eerste instantie vond ik dat in het assurantie kantoor van mijn man. Ik doe daar, ook nu nog, parttime administratief werk. Om in contact met mensen te blijven werd ik ook leesmoeder en vrijwilliger. Zo coördineerde ik de collectes, onder andere voor de Brandwonden Stichting. Met de brandweer kwam ik in contact toen we een vergunning moesten aanvragen voor een spandoek. Daar zaten allerlei voorwaarden aan, onder andere met betrekking tot de hoogte. Ik had geen idee hoe ik dat voor elkaar moest krijgen en heb toen de brandweer maar gebeld voor advies. De afspraak was hier in de kazerne. Precies op het moment dat ik er zat, gingen de piepers af en kwamen de vrijwilligers van alle kanten aangerend. Geweldig vond ik het!”

Toen kort daarna een wervingscampagne voor nieuwe vrijwilligers startte, was de stap snel gezet. “De leeftijdsgrens was veertig en dat was ik op dat moment. Ik dacht: nu of nooit. Het was een opwelling en dat is maar goed ook, anders had ik vast te veel bezwaren gezien. Normaal gesproken ben ik een perfectionist en denk ik alles heel goed door. Gelukkig heb ik dat deze keer niet gedaan”, vertelt ze enthousiast. Inmiddels is Greet opgeklommen tot bevelvoerder. “Ik werk graag met mensen en in een team. Bij de brandweer kan dat allemaal. Bovendien is het maatschappelijk relevant. Het past bij mij.”

Naar de mensen toe

De enige brandweervrouw van de blusgroep Olst geeft samen met collega's in de periode september/ oktober voorlichting op de basisscholen in de gemeente Olst-Wijhe. Hiervoor wordt het lespakket van Billy de Brandkraan ingezet. Toen de belangstelling werd gepeild voor de dorpsbrandwacht, was het niet verwonderlijk dat Greet zich ook daarvoor meldde. “Het is nog een pilot. Aan het eind van het jaar wordt de balans opgemaakt. Aanvankelijk zijn we met z'n drieën gestart. Het is ook best zoeken naar een goede aanpak. Hoe vul je je rol als aanspreekpunt in? Ik weet inmiddels wel, dat mensen je niet spontaan bellen of naar je toekomen, ook al staat je naam en telefoonnummer in de krant. Wil je wat op gang brengen, dan moet je naar de mensen toe. Ik ga daarom zelf op zoek naar doelgroepen.”

Tijd investeren

Hoe ze dat doet? “Aanhaken bij passende activiteiten en contact zoeken met instellingen en organisaties. Soms word je uitgenodigd door bijvoorbeeld een vereniging van Plaatselijk Belang of ga ik er zelf op af. Momenteel staan er zo'n dertig

afspraken in mijn agenda. Het begint vorm te krijgen, maar je moet er wel tijd in investeren. Zowel aan de voorkant als aan de huisbezoeken. Die duren toch wel vaak drie kwartier tot een uur. Of dat overdag, 's avonds of in het weekend is maakt me niet zoveel uit. Ik ben flexibel.” Tijdens de huisbezoeken wordt de checklist 'Brandveiligheid thuis' doorgenomen. Deze lijst maakt mensen bewust van hun eigen situatie en stimuleert tot acties om de eigen omgeving (brand) veiliger te maken. “Ik mag twee rookmelders weggeven, maar de mensen moeten ze zelf ophangen. Dat geldt ook voor alle andere acties.” Greet is ervan overtuigd dat alle kleine beetjes helpen. ‘Hopelijk werkt het als een olievlek en groeit de zelfredzaamheid onder burgers.’

Maatwerk

Persoonlijk contact met mensen levert het maatwerk op waar Greet al eerder op wees. “Het is altijd weer anders. Ik was eens bij een mevrouw die advies wilde over brandveiligheid wonen. Zij had niets aan rookmelders, omdat ze slechthorend was. De oplossing was een trilpad onder het kussen die geactiveerd wordt door een speciale rookmelder. Bij andere mensen, waar een droogtrommel in brand had gestaan, ging ik op bezoek omdat een kind wat angstig was geworden ondanks de goede opvang door collega's. We hebben toen samen haar kamer geïnspecteerd op brandveiligheid en gepraat over hoe te handelen als zo iets nog een keer zou gebeuren. Dat stelde haar gerust. Zo speel je telkens in op situaties. Mensen waarderen dat over het algemeen heel erg en ik vind het fijn om te doen.”

Auteur Janny Nijsingh, j.nijsingh@veiligheidsregio-ijsselland.nl

Koele Friezen

We weten dat de Friezen van vrieskou houden, maar hoe koel reageren ze nu eigenlijk bij een noodsituatie als een overstroming, griepgolf, botsing of brand? Veiligheidsregio Friesland bedacht de KoelCheck. Binnen 60 seconden weet je of je een koele (zelfredzame) kikker bent of tot het soort paniekzaaiers behoort.

Hoe koel ben jij? Meer informatie hierover vind je op de site www.hoekoelblijfjij.nl.

Friese Gemeenten kunnen de Hoe koel blijf jij? campagne ondersteunen door gebruik te maken van de middelen in een toolkit. Ga hiervoor naar: www.veiligheidsregiofryslan.nl

PRAKTIJK/INSPIRATIE

Van Brandveilig Leven naar Veilig Leven in Flevoland

Hildemarie Schippers van Brandweer Flevoland

Burgers, bedrijven, instellingen en de overheid, ze hebben er allemaal mee te maken: (brand)veiligheid. De Flevolandse burger bewust maken van (brand)gevaar en hun verantwoordelijkheid voor het voorkomen ervan staat tot 2020 in de aanpak, de rol en de organisatie van Brandweer Flevoland centraal. Hildemarie Schippers van Brandweer Flevoland licht toe hoe het concept Brandveilig Leven in Flevoland wordt toegepast en waarom mensenlevens belangrijker zijn dan vergunningen.

Hildemarie Schippers werkt als teamleider Risicobeheersing bij Brandweer Flevoland en is nauw betrokken bij het gericht en zichtbaar uitvoering geven van het landelijke concept Brandveilig Leven in haar regio. Haar enthousiasme om dit concept te helpen slagen is krachtig en passioneel te noemen.

Educatie speerpunt

Hoe werkt Brandveilig Leven in Flevoland? Hildemarie: "Vanuit alle

onderdelen in de organisatie hopen wij via actieve voorlichting, educatie en bewustwording door beroeps en vrijwilligers de verantwoordelijkheid en daarmee de zelfredzaamheid te vergroten van burgers. Onze aandacht richt zich speciaal op de speerpunten 'woonomgeving' en 'educatie'. Vanuit onderzoek (onder meer brandrisicoprofiel) weten we dat de meeste slachtoffers bij brand vallen in de woonomgeving en dat in Flevoland met name jonge gezinnen een risicogroep vormen als het gaat om de kans op brand.

Het werken aan brandveilig gedrag begint bij schoolgaande kinderen. Via hun bereik je ook de ouders. Wij werken ernaartoe dat een lesprogramma over brandveiligheid onderdeel wordt van het basis- en voortgezet onderwijs. Educatie is voor ons een heel belangrijk speerpunt. Jonge gezinnen kennen namelijk een verhoogd brandrisico. Voor basisscholen hebben we nu twee projecten. Voor groep 6, 7 en 8 stellen we het lespakket Billy Brandkraan beschikbaar.

Voor groep 4 hebben we de Brandweerschatkist. Afdeling Risicobeheersing coördineert het educatieproject, maar de voorlichting op scholen gebeurt door 20 collega's van verschillende afdelingen die een training storytelling aan jonge kinderen hebben gevolgd. Kinderen willen zo'n verhaal beleven. We komen met een geschilderde brandweerschatkist met materialen aan de hand waarvan we het verhaal vertellen. Denk aan een rookmelder, een ontruimingsplan, blindmaskers en neptelefoontjes waarmee ze zogenaamd de alarmcentrale mogen bellen bij brand. Een oefening op die manier blijft goed hangen en daarover vertellen ze hun ouders. Het speciaal voor deze leeftijdsgroep gemaakte kleur- en doeboek met spelletjes en opdrachten voor thuis over bijvoorbeeld het vluchtplan en rijmpjes als 'niet hollen, maar rollen' werken ook goed en verhogen het kennisniveau van kinderen."

Begane grond

Voorbeelden van andere projecten?

Hildemarie: "Andere kleinschalige initiatieven voor brandveilig leven zijn de woonchecks in Lelystad. Deze worden uitgevoerd door de buurtvoorlichters die daarvoor een training van de brandweer hebben gekregen. De aandacht voor brandveilig leven wordt positief ontvangen. Zelfredzaamheid van burgers is noodzakelijk. Neem een woningbrand, die kan zich (afhankelijk van de situatie) binnen drie minuten al zodanig ontwikkelen dat er geen overleefbare situatie meer is. Je moet jezelf dan in veiligheid kunnen brengen, omdat de brandweer vaak niet binnen die drie minuten aanwezig is.

Voor de veiligheid en zelfredzaamheid van verminderd zelfredzame bewoners is het belangrijk samen met hen na te denken wat het voor hen betekent als er brand uitbreekt. Kunnen ze zelf buiten komen, welke hulpmiddelen zijn nodig en zijn er voldoende mensen in de buurt om te helpen? Zo bestaan er speciale rookmelders die een berichtje (sms-je) sturen naar bijvoorbeeld de

buren bij brand. Mensen helpen graag als dat kan."

Mensenlevens

Is preventie veranderd? Hildemarie: "Preventie was eerder vooral gericht op controleren en vertellen hoe het allemaal moet. Nu wijzen we mensen steeds vaker op hun eigen verantwoordelijkheid en wat ze zelf hieraan kunnen doen. Daarnaast willen we ons steeds meer richten op die locaties waar de meeste 'winst' te behalen is, namelijk de woonomgeving. Het gaat tenslotte om mensenlevens, niet om vergunningen."

Laatste tip

"Zoek als brandweer samenwerking met andere partijen als woningstichtingen, belangenorganisaties, scholen en WMO-adviseurs. Wissel deze ervaringen tussen de korpsen uit, en ga vooral niet alles zelf doen."

Meer informatie:

h.schippers@brandweervlevoland.nl
Redactie: Maya Hoogveld

PRAKTIJK/SAMENWERKING

Het belang van sociale netwerken (zelforganisatie)

Onze maatschappij bevindt zich in een transitie van verzorgingsstaat naar genetwerkte participatiestaat. De overheid trekt zich terug en burgers worden geacht om steeds meer zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun eigen welzijn en veiligheid, maar ook dat van anderen in hun sociale netwerk.

Huiskamer

Tegelijkertijd zijn burgers ook meer 'empowered': het gemiddelde opleidingsniveau is significant toegenomen, door internet hebben mensen toegang tot een enorme hoeveelheid informatie en via sociale media kunnen zij zich op een makkelijke manier organiseren.

Burgers nemen dan ook steeds vaker het initiatief om zelf iets aan een probleem of vraagstuk in hun eigen omgeving te doen. Ze steken gezamenlijk de handen uit de mouwen om de groenvoorziening in hun buurt op orde te houden, ze werken samen met de politie om overlast tegen te gaan of ze regelen een 'huiskamer' als ontmoetingsplek voor jongeren of allochtone vrouwen.

Olievelekwerking

Hoewel dergelijke initiatieven vaak beginnen met een individu die een vraagstuk aan wil pakken is er een netwerk nodig om het vraagstuk tot een goed einde te brengen. Dit netwerk bestaat veelal uit burgers, maar ook instituties kunnen daar deel van uitmaken. Ieder mens maakt deel uit van een aantal (basis)netwerken zoals familie, werk, buurt of online netwerken zoals Facebook of LinkedIn. Een belangrijke vraag is in hoeverre het aantal en de kwaliteit van dergelijke netwerken het zelforganiserend vermogen van een community ook mede bepaald wordt door het aantal en de kwaliteit van netwerken in die wijk. Door dergelijke kennis zou 'olievelekwerking' versterkt kunnen worden -meer mensen die zelf een initiatief starten of meer mensen die deelnemen aan een bestaand initiatief - en neemt het vermogen van individuen en hun community om -van onderaf- problemen aan te pakken toe.

TNO onderzoekt hoe deze netwerken ontstaan, hoe deze zich ontwikkelen, op welke wijze je deze netwerken kan inzetten om de resilience van een gemeenschap te versterken en wat de succesfactoren en barrières daarbij zijn.

Meer weten? Prof. dr. José Kerstholt,
Senior researcher BSS (TNO)
josé.kerstholt@tno.nl

PRAKTIJK/SAMENWERKING

De expertgroep zelfredzaamheid: bron van kennis en expertise

De expertgroep zelfredzaamheid is in 2007 opgericht onder voorzitterschap van oud-burgemeester van Enschede, Jan Mans. Deze groep is een onafhankelijk collectief van (oud)bestuurders, wetenschappers en adviseurs die gezamenlijk gevraagd en ongevraagd reflecteren op de ontwikkelingen en projecten op het terrein van de zelfredzaamheid. In de toekomst gaat zij zich op meer planmatige basis bezighouden met advies en reflectie op de verhouding overheid en de zelfredzame Nederlander.

Achtergrond

In de periode van 2009-2011 funtioneerde de expertgroep als formele klankbordgroep van het toenmalige ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties om vier door hen gefinancierde pilots gericht op het bevorderen van zelfredzaamheid te begeleiden. Na deze eerste fase is de expertgroep zonder externe geldstroom actief gebleven. Onafhankelijkheid staat daarbij voorop.

Visie

Er is consensus over het feit dat de burger niet passief is tijdens een crisis. Het is echter niet helemaal duidelijk in welke mate de burger wil en of kan participeren.

Vragen die moeten worden beantwoord zijn onder meer:

1. Moet de overheid ervan uitgaan dat de burger in alle gevallen weet

hoe te handelen in noodsituaties? Is de burger, in welke hoedanigheid dan ook, altijd zelfredzaam?

2. Kan en moet de overheid zijn handelingspatronen aanpassen daar waar de burger zelfredzaamheid demonstreert?
3. Als zelfredzaamheid voor alle burgers geldt, wat moet er dan worden gedaan om de zelfredzaamheid van de gehandicapte burger te optimaliseren?

Het basisprincipe van zelfredzaamheid is complex. Maatschappelijke initiatieven mogen enerzijds niet verloren gaan en moeten zelfs worden gestimuleerd. Aan de andere kant mag de Nederlandse crisisorganisatie niet zodanig ingericht zijn dat zij op enig punt volledig afhankelijk is van de zelfredzame burger. De vraag rijst daarmee of en wanneer de overheid burgers moet 'verleiden' om zich beter voor te bereiden op noodsituaties. Het principiële antwoord van de expertgroep is dat dit 'slechts' het geval is indien de burgers in staat worden gesteld hun eigen verantwoordelijkheid te nemen. Samengevat is de visie van de expertgroep dat het overheidshandelen in het kader van (de voorbereiding op) crises meer vraaggestuurd moeten worden. Hierdoor zou een betere balans tussen vraag en aanbod ontstaan. Vanzelfsprekend dient de overheid te zorgen dat zichzelf en haar hulpverleningsdiensten geëquipeerd moeten zijn om tijdens een crisis met zelfredzaamheid om te gaan.

Een illustratief voorbeeld uit de praktijk: de verschrikkelijke situatie van de vermiste jongetjes in Zeist in april dit jaar. Vanuit de samenleving was er een enorme drang om bij te dragen aan de zoektocht. Het gevolg was dat enkele assertieve burgers in hun enthousiasme geremd werden doordat operationele diensten niet voorbereid waren op deze bijdrage.

Onafhankelijke bron

In de toekomst gaat de expertgroep zich meer op planmatige basis bezighouden met initiatieven vanuit zowel het openbaar bestuur als het maatschappelijk veld om hen van de gewenste - en soms noodzakelijke - inzichten te voorzien. Zo zal zij niet alleen fungeren als klankbord maar ook actief betrokken zijn bij de vorming van veiligheidsbeleid met oog voor de zelfredzame burger. Hiermee presenteert de expertgroep zich als een onafhankelijke, betrouwbare en diverse bron van kennis en expertise op het gebied van zelfredzaamheid.

Frank Tetteroo (Crisislab)
f.tetteroo@crisislab.nl

SLOTWOORD

Leo Zaai
Directeur IFV

Delen, het nieuwe hebben

Afgelopen zomer maakte Daan Roosegaarde in het programma Zomergasten van de VPRO indruk toen hij vertelde over het 'delen is het nieuwe hebben'. Bevlogen vertelde deze pionier, kunstenaar, ondernemer en ontwerper over samenwerken, signaleren, verbinden, innoveren en vooral doen. Dat werkt inspirerend.

Dit bood een interessante kijk op de werkelijkheid die voorbij gaat aan de crisis en liever uitgaat van dagelijks voorbijtrekkende kansen en mogelijkheden.

Het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) is partner van het Expertisecentrum Zelfredzaamheid. Naast het delen van informatie investeert onze organisatie ook in onderzoek en kennis over het onderwerp zelfredzaamheid. Door steeds meer informatie en ervaringen te laten delen tussen mensen van verschillende organisaties over dit specifieke thema draagt ons instituut bij aan een grotere verbinding met de samenleving. We lopen met het onderwerp zelfredzaamheid voorop in onze wereld van fysieke veiligheid. Delen, signaleren en verbinden zijn dan ook belangrijke gebieden om in te investeren. Deze krant is een mooi voorbeeld van hoe we dat delen, signaleren en verbinden ook naar het doen kunnen brengen. Door middel van samenwerking zetten we een belangrijke stap voorwaarts.

Uit deze krant blijkt dat ook het werkveld zelfredzaamheid veel zogezegde 'zomergasten' kent. Inspirerende verhalen, waarbij het samenwerken, signaleren, verbinden, innoveren en doen centraal staat.

**Instituut
Fysieke
Veiligheid**

PRAKTIJK / SAMENWERKING

Even voorstellen: Zelfredzaamheidsnetwerk Oost 5

Bundelen van kennis, kunde en enthousiasme voor het thema veiligheid en actief burgerschap! Dit doel vormde de aanleiding om dit jaar te starten met een samenwerkingsverband zelfredzaamheid met de Oost 5 regio's: Gelderland-Midden, Gelderland-Zuid, Noord- en Oost Gelderland, Twente en IJsselland.

Deze regio's hebben de gezamenlijke ambitie om zelfredzaamheid te stimuleren door op dit gebied met elkaar te gaan samenwerken. Het Landelijk Expertisecentrum Zelfredzaamheid van het IFV is ook lid van het netwerk. Het expertisecentrum biedt nuttige ondersteuning, weet wat er landelijk zoal speelt en helpt met het leggen van 'slimme' verbindingen.

Veel regio's kampen met een en dezelfde problematiek en ondernemen talrijke initiatieven op het gebied van zelfredzaamheid die het waardevol maken om deze gemeenschappelijk te verkennen en met elkaar te delen. Op deze manier ontstaat een mooie wisselwerking waarin de regio's elkaar inspireren, motiveren, kennis uitwisselen en gezamenlijk ideeën uitwerken. Kortom: een mooie ontwikkeling die we met elkaar de komende tijd verder zullen gaan verbreden en uitdiepen.

Waarom is de samenwerking van Oost5 belangrijk?

"Het samenwerkingsverband op het gebied van zelfredzaamheid in Oost-Nederland is voor onze veiligheidsregio zeer inspirerend. Kennis delen, ervaringen uitwisselen, ideeën opdoen en vooral niet het wiel uitvinden waarmee onze bureaus al de weg op zijn gegaan." *Quinten Dikschei, VRNOG*

"Het netwerk zelfredzaamheid Oost-Nederland vormt een goed platform om te kijken hoe zelfredzaamheid verder kan worden uitgebouwd en structureel kan worden verankerd in het beleid." *Astrid Steverink, Veiligheidsregio Gelderland-Zuid*

Leden Zelfredzaamheidsnetwerk Oost5 (v.l.n.r.)

Nancy Oberijé: Expertisecentrum Zelfredzaamheid (IFV)
Astrid van Schaijk: Veiligheidsregio Gelderland-Midden
Astrid Steverink: Veiligheidsregio Gelderland-Zuid
Quinten Dikschei: Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland
Ellen Misana: Veiligheidsregio Twente
Janny Nijsingh / Silvan Hijlkema: Veiligheidsregio IJsselland

"Het is van belang dat alle partijen (ook burgers) zich bewust zijn van de risico's en hun eigen verantwoordelijkheid, en van daaruit de verbinding met elkaar aangaan om de (zelf)redzaamheid te verhogen. Een mooi voorbeeld daarbij is "Brandveilig Leven." *Astrid van Schaijk, Veiligheidsregio Gelderland-Midden*

"Fantastisch om te merken hoeveel er na twee bijeenkomsten al is uitgewisseld en hoe je elkaar op goede ideeën kunt brengen. Erg inspirerend en de tijd vliegt voorbij elke keer!" *Nancy Oberijé, Expertisecentrum Zelfredzaamheid (IFV)*

"Er zijn zoveel enthousiaste en kundige collega's met dit onderwerp bezig. Het is daarom prachtig om te zien en te ervaren dat je elkaar op deze manier versterkt in een gezamenlijke ambitie!" *Silvan Hijlkema, Veiligheidsregio IJsselland*

"Het beeldmerk voor het IJssellands programma Community Safety / Zelfredzaamheid is een combinatie van het logo met de woorden Zelf en Samen; wat doe je als individu en wat kun je samen met anderen doen om de veiligheid in de samenleving te vergroten? De krachtenbundeling binnen ons netwerk is daar goed mee te vergelijken. We kunnen zelf veel initiatieven ontplooiën, maar samen vergroten we onze slagkracht en bereiken we meer!" *Janny Nijsingh, Veiligheidsregio IJsselland*

Veiligheid is mensenwerk

Tweede Congres over Zelfredzaamheid

3 APRIL
2014
ZWOLLE

powered by

Veiligheid
ZELF | SAMEN

Infopunt Veiligheid NIFV

Meer informatie en aanmelden vanaf eind januari:

www.infopuntzelfredzaamheid.nl

